

Johdatus ammatillisten oppilaitosten turvallisuustyöhön

Jukka Vehviläinen
Kesäkuu 2021

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
2. OPPILAITOSTURVALLISUUDEN TAUSTALLA	4
2.1. Ammatillinen koulutus ja Suomen sisäinen turvallisuus	4
2.2. Turvallisuuskirjallisuutta ja -hankkeita	5
2.3. Turvallisuuteen ohjaavat lait ja velvoitteet	6
3. ENNALTA EHKÄISEVÄ TURVALLISUUSTYÖ	8
3.1. Riskien hallinta ja yhteisöpuolustus	8
3.2. Oppilaitosturvallisuuden neljä kategoriaa	9
3.3. Monimuotoistuvat turvallisuushaasteet	11
3.4. Opiskeluhoito turvallisuusorganisaationa	13
4. TURVALLISUUSTYÖN JOHTAMINEN	14
4.1. Turvallisuuskulttuuri	14
4.2. Organisoidun turvallisuustyön periaatteita	15
5. TURVALLISUUDEN MALLINTAMINEN	17
5.1. EduSafe-hankkeen malli	17
5.2. Riverian ja Kiipulan turvallisuustyö	19
5.3. Osallistaminen ja vuorovaikutus turvallisuustyössä	20
6. OPPILAITOSTURVALLISUUDEN HYVÄT KÄYTÄNNÖT	20
6.1. Hyvien käytäntöjen rakentaminen	20
6.2. Lean-kävelyt ja A3-malli	21
6.3. Yhdessä-hankkeen hyviä turvallisuuskäytäntöjä	22
7. KEHITTÄMISAJATUKSIA	22
Lähteitä	24

1. JOHDANTO

Tätä teosta voi kuvailla johdattelevaksi oppaaksi, jonka tarkoitus on esittää taustatietoa ammatillisten oppilaitosten turvallisuustyön tueksi. Opas on kirjoitettu osana Yhdessä-hankkeen toimintaa touko-kesäkuussa 2021.¹ (viimeistely ja täydennys myöhemmin, Anne tai joku)?

Teos johdattelee lukijan aiemman turvallisuuskirjallisuuden lähteille ja tarkastelee oppilaitosturvallisuutta ennalta ehkäisevän kokonaisvaltaisen turvallisuuden näkökulmasta. Lisäksi esitellään ammatillisten oppilaitosten turvallisuusjohtamisen malleja sekä turvallisuuden hyviä käytäntöjä.

Opasta varten tehtyihin haastatteluihin osallistui kolme ammatillisen koulutuksen järjestäjää (Riveria, Kiipulan ammattiopisto ja Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä). Yhdessä-hankkeen toimijoilla oli lisäksi mahdollisuus toimittaa tietoja hankkeen työkokousten ja tiedonkoontilomakkeen välityksellä.

Oppilaitosturvallisuudesta on siis kirjoitettu aiemminkin. Netistä löytyy kattavia koosteita ja esimerkiksi Opetushallitus on koonnut sivustolleen tiiviin infopakettin aiheen liepeiltä. Ammatillisten oppilaitosten turvallisuusasiantuntijoilla (esim. turvallisuuspäälliköt) on jo nyt kattavaa turvallisuustietoa organisaationsa kehittämisen tueksi.

Tämä opas on pyritty kirjoittamaan siten, että se antaisi perustietoa koulutuksen järjestäjän johdolle ja henkilökunnalle (esim. opettajat, ohjaushenkilöstö). Turvallisuutta käsitellään osana oppilaitoksen arkea ja kaikkien toimintaa. Työympäristönsä turvallisuudesta kiinnostunut lukija saa toivottavasti virikkeitä ja tietoa, jonka avulla pääsee laajentamaan turvallisuusosaamistaan muihin lähteisiin perehtymällä.

Luvussa 2 taustoitetaan oppilaitosturvallisuutta. Ammatillisten oppilaitosten turvallisuustyö on osa Suomen sisäistä turvallisuutta ja oppilaitokset myös vaikuttavat yhteiskunnan turvallisuuteen. Luvussa esitellään myös oppilaitosturvallisuuteen liittyviä lakeja ja veloitteita sekä turvallisuusaiheista lähdeaineistoa.

Luvussa 3 keskitytään ennalta ehkäisevään turvallisuustyöhön ja esitellään oppilaitosturvallisuuden (perinteiset) neljä kategoriaa. Turvallisuuden monimuotoista problematiikkaa avataan esimerkiksi hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden käsitteiden avulla.

Luvun 4 aiheita ovat turvallisuuden johtaminen ja turvallisuuden kulttuuri. Turvallisuuden tulisi olla hyvin organisoitua, mutta samalla sen tulisi levitä laajasti kulttuurin syviinkin rakenteisiin.

Luku 5 johdattelee turvallisuustyön mallintamiseen. Luvussa esitellään turvallisuuden kokonaisvaltaisia malleja sekä aiemman kirjallisuuden että Yhdessä-hankkeen koulutuksen järjestäjien esimerkkien avulla.

Luvussa 6 on konkreettisia esimerkkejä ammatillisten oppilaitosten hyvistä turvallisuuskäytännöistä.

Viimeinen luku 7 kuvaa ja määrittelee kehittämisajatuksia ja -tarpeita. Nämä kehittämisajatuksukset ovat nousseet esiin Yhdessä-hankkeen toimijoille tehtyjen haastattelujen ja muun aineiston keruun yhteydessä.

2. OPPILAITOSTURVALLISUUDEN TAUSTALLA

¹ Yhdessä-hanke kuuluu valtakunnalliseen Oikeus osata -kehittämishjelmaan. Hanketta toteutetaan vuosina 2021–22 usean koulutuksen järjestäjän yhteistyöllä (koordinaattorina Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä)

2.1. Ammatillinen koulutus ja Suomen sisäinen turvallisuus

Toukokuussa 2021 julkaistussa Valtioneuvoston selonteossa todetaan Suomen olevan maailman turvallisin maa.² Suomen sisäisen turvallisuuden politiikka perustuu jatkossa ensisijaisesti ennaltaehkäisyyn. Tavoite linjataan seuraavasti:

Mahdollisimman moni tapaturma, onnettomuus, rikos ja muu häiriö pyritään estämään ennalta. Turvallisuusongelmien juurisyyhin vaikutetaan tehokkaasti erityisesti muilla kuin turvallisuusviranomaisten toimilla. Työllisyys, koulutus, yhteiskunnallinen osallisuus, ihmisten terveys, vähäiset päihdehaitat ja korkea hyvinvointi laajasti muodostavat perustan hyvälle arjen turvallisuudelle.

Selonteossa todetaan turvallisuuden olevan kokonaisvaltainen ja yhteistyötä vaativa tavoite. Suomen turvallisuus edellyttää tiivistä yhteistyötä eri viranomaisten sekä kansalaisten ja viranomaisten välillä. Valtioneuvoston selonteko on luettavissa [täällä](#).

Ammatillisten oppilaitosten ja Suomen sisäisen turvallisuuden välinen yhteys näkyy kahdella tasolla. Ensinnäkin oppilaitos on osa yhteiskunnan kokonaisuutta; kuin yhteisö yhteisössä tai pieni saari valtiollisten instituutioiden saaristossa. Toiseksi: hyvin toimiva koulutusjärjestelmä tuottaa hyvinvointia, osallisuutta ja työllisyyttä – kaikkea sitä, mikä toimii puskurina turvallisuusuhkia vastaan.

Oppilaitosturvallisuuden ja yhteiskunnan turvallisuuden välisessä suhteessa on siis kyse siitä, miten turvallisuus tai turvattomuus *heijastuu, leviää* tai *laajenee* oppilaitoksesta koko yhteiskuntaan ja toisin päin? Esimerkiksi terrorismin uhka on heijastunut myös oppilaitosten uhka-arvioihin ja toisaalta kouluampumiset horjuttivat kansakunnan kollektiivista turvallisuudentunnetta. *Heijastumisilmion* lisäksi on hyvä kysyä, miten oppilaitokset pystyvät *vaikuttamaan* yleiseen turvallisuuskehitykseen nuoria sukupolvia kasvattamalla ja osallistamalla?

Oppilaitosturvallisuus on ollut kasvavan kiinnostuksen kohteena viimeisten vuosien aikana. Taustalta löytyvät Jokelan (2007) ja Kauhajoen (2008) kouluampumiset, joiden on tulkittu toimineen herättäjinä niin oppilaitostasolla kuin valtakunnallisesti.

Vuoden 2010 lopulla perustettiin valtakunnallinen seurantaryhmä oppilaitosten turvallisuuden kehittämiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman asiantuntijaryhmän tehtävänä oli raportoida ja tehdä ehdotuksia, kerätä tietoa eri kehittämistoimista sekä antaa suosituksia hyvien käytäntöjen levittämisestä oppilaitoksiin. Seurantaryhmän loppuraportti *Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa* valmistui vuonna 2013 ja se on luettavissa [täällä](#).³

Seurantaryhmä korosti hyvän turvallisuuskulttuurin merkitystä ja näki turvallisuuden keskeiseksi osaksi hyvinvointia. Turvallisuus syntyy hyvän johtamisen, yhteisten näkemysten ja yhteisvastuun kautta:

Hyvässä turvallisuuskulttuurissa turvallinen toiminta ja turvallisuuskulttuurin kehittäminen perustuvat toimivaan turvallisuuden johtamiseen. Oppilaitoksen turvallisuuden edistämisen perustuu yhteisesti jaettuun käsitykseen oppilaitoksen turvallisuudesta sekä toiminnan kautta osoitettuun turvallisuuden arvostamiseen. Hyvässä turvallisuuskulttuurissa jokainen yhteisössä toimiva sitoutuu omalta osaltaan riittävän vahvasti pitämään yllä turvallisuutta ja toimimaan päivittäin turvallisuutta edistävien toimintatapojen mukaisesti. Turvallisuus on tavoitteellista silloin, kun sen edistäminen sisältyy oppilaitoksen normaaliin toimintaan.

Vuoden 2017 Sisäisen turvallisuuden strategiassa nostettiin vahvasti esiin koulujen ja oppilaitosten turvallisuus. Valtioneuvoston strategian mukaan oppilaitosjohdolla ja heidän turvallisuusosaamisella on merkittävä rooli yhteiskunnan turvallisuuden ylläpitämisessä. Uhkakuvina nähtiin esimerkiksi syrjäytymisen ja huono-osaisuuden kasautuminen. Nämä uhkakuvat voivat heijastua radikalisoitumisena ja poliittisen järjestelmän toiminnan ongelmina. Strategiaan voi tutustua [täällä](#).⁴

Sisäisen turvallisuuden strategiassa esitetään muun muassa seuraavia asioita:

Tuetaan ja vahvistetaan erityisesti lasten ja nuorten sekä heidän kanssaan työskentelevien tahojen turvallisuusosaamista eri kohderyhmien tarpeet ja vahvuudet huomioiden. Edistetään varhaiskasvatuksen, koulujen ja oppilaitosten turvallisuuskulttuuria. Vahvistetaan varhaiskasvatuksen ja opetustoimen oppilaitosten henkilöstön perus- ja täydennyskoulutuksessa turvallisuusosaamista.

Strategia painottaa myös opiskelijoiden turvallisuustietojen ja -taitojen kehittämisen välttämättömyyttä. Tätä tukee esimerkiksi monilukutaidon kehittäminen (kriittinen ajattelu, oppimisen taidot ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen). Nuorille tulisi myös taata mahdollisuus osallistua arjen turvallisuutta koskevaan päätöksentekoon.

Voidakseen tukea yhteiskunnan turvallisuutta, oppilaitosten tulisi olla sisäisesti turvallisia. Viime vuosina oppilaitosturvallisuudesta onkin tehty tutkimuksia ja se on ollut erilaisen kehittämisen kohteena.

2.2. Turvallisuuskirjallisuutta ja -hankkeita

Tätä opasta tehtäessä perehdyttiin oppilaitosten turvallisuustyöstä tehtyihin selvityksiin ja hankkeisiin. Lisäksi kartoitettiin internetistä löytyvää materiaalia. Tarkoitus ei ole keksiä pyörää uudestaan vaan tämän teoksen tulisi myös opastaa lukijaa laajemman tiedon lähteille.

Ensimmäisenä kannattaa mainita Opetushallituksen nettisivusto, jossa on kattava kokoelma oppilaitosturvallisuutta koskevaa tietoa. *Opetustoimen ja varhaiskasvatuksen turvallisuus* otsikon alta löytyy malleja kokonaisturvallisuuden suunnitteluun, riskien tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn sekä suunnitelmien yhteensovittamiseen ja käyttöönottamiseen.

Opetushallituksen nettisivusto löytyy osoitteesta: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opetustoimen-ja-varhaiskasvatuksen-turvallisuus>

Vuosina 2016–18 toteutettu EduSafe-hanke tuotti tietoa opetusalan turvallisuuden hallinnan nykytilasta ja kehittämistarpeista sekä loi välineitä turvallisuuden hallintaan ja johtamiseen. Hankkeesta vastasi Työterveyslaitos yhteistyössä Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen kanssa.

⁴ *Hyvä elämä – turvallinen arki*. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017. Sisäministeriön julkaisu 15/2017.

EduSafe-hankkeen loppuraportti *Turvallisuuden edistäminen opetuslalla (2018)* löytyy osoitteesta: <https://www.julkari.fi/handle/10024/136842>

PrepSec-tutkimushanke toteutettiin vuonna 2020. Hankkeessa selvitettiin ammatillisten opettajien tiedollisia ja toiminnallisia valmiuksia hoitaa koulun arjessa vastaantulevia turvallisuushaasteita. PrepSec-hankkeesta vastasivat Tampereen yliopiston johtamisen ja talouden tiedekunta sekä Tampereen ammatillinen opettaja-korkeakoulu.

PrepSec-tutkimushankkeen tuloksista on kirjoitettu esimerkiksi Tiedon siltaan (Työelämän tutkimuksen ja kehittämisen verkkolehteen). Artikkelin löytyy osoitteesta <https://www.tsr.fi/tiedon-silta/amatillisten-opettajien-turvallisuuskoulutuksen-pitaa-vastata-tarpeeseen/>

Laurea-ammattikorkeakoulussa tehtiin turvallisuutta käsittelevä opaskirja vuonna 2018. Oppaan nimenä on: *Varautuva, ennakoiva oppilaitos ja korkeakoulu – jatkuvuuden turvaaminen arjen normaalioloista poikkeusoloihin*. Soili Martikaisen ja Tiina Rannan kirjoittamassa oppaassa esitellään riskiperusteista, turvallisuusjohtamiseen perustuvaa mallia turvallisen ja viihtyisän opiskelu- ja työympäristön mahdollistamiseksi.

Martikaisen ja Rannan tekemä opas löytyy osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/343857>

Henri Rikander on tutkinut ja kirjoittanut oppilaitosturvallisuudesta hyvinkin laaja-alaisesti. Rikanderin tutkimuksiin voi tutustua esimerkiksi Tampereen ammattikorkeakoulun verkkolehdestä (TAMKjournal) julkaistun artikkelisarjan myötä. Kolmiosainen artikkelisarja (2020) on otsikoitu: *Näkökulmia oppilaitosturvallisuuteen*.

Rikanderin artikkelisarjan alkuun pääsee osoitteesta <https://tamkjournal.tamk.fi/nakokulmia-oppilaitosturvallisuuteen-osa-1/>

Turvallisuustyön ja -kulttuurin tekeminen edellyttää selkeää ja havainnollistavaa toimintamallia, joka kuvaa turvallisuuden ymmärrettävänä kokonaisuutena. Ammatilliset oppilaitokset voivat soveltaa ja ovatkin soveltaneet esimerkiksi Elinkeinoelämän yritysturvallisuusmallia (2016), joka jäsentää turvallisuuden eri elementteihin (esim. henkilöstö-, tieto- ja pelastusturvallisuus).

Elinkeinoelämän yritysturvallisuusmalli löytyy osoitteesta: https://ek.fi/wp-content/uploads/yritysturvallisuus_2016.pdf

2.3. Turvallisuuteen ohjaavat lait ja veloitteet

Oppilaitosturvallisuuden vaatimus ja turvattomuuden sanktiointi on kirjoitettu suorasanaisesti ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin: opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskelu-ympäristöön ((537/2017, 80 §). Oikeus kattaa sekä psyykkisen että fyysisen ympäristön. Koulutuksen järjestäjällä tulee olla turvallisuusmääräykset, joilla edistetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä opiskelu-ympäristön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Yksi keskeinen oppilaitosturvallisuuteen liittyvä laki on työturvallisuuslaki (738/2002). Koulutuksen järjestäjään sovelletaan työturvallisuuslain määräyksiä silloin kun työ tapahtuu oppilaitoksessa tai muutoin koulutuksen järjestäjän osoittamalla tavalla. Laki suojelee opiskelijoiden lisäksi siis myös henkilökuntaa. Työpäikällä tapahtuvassa opiskelussa (koulutussopimus) opiskelijat ovat kyseisen työnantajan vastuulla ja työturvallisuuslain alaisia.

Työelämän ja opiskelu-ympäristön turvallisuuden parantamiseksi säädetty SORA-lainsäädäntö turvaa oppilaitoksia omalta osaltaan. Laki mahdollistaa opiskeluoikeuden peruuttamisen erilaisissa riskitilanteissa. SORA-lakiin liittyy myös säännöksiä esimerkiksi huumausainetestauksesta.

Rikander (2020) on kirjoittanut työnantajan yleisestä *huolehtimisvelvollisuudesta*. Työturvallisuuslain mukaan työnantaja on velvollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Työnantajan on huomioitava työhön (olosuhteet, ympäristö) ja työntekijöiden edellytyksiin liittyvät seikat. Huolehtimisvelvoite on dynaaminen ja kehittyvä velvoite; työturvallisuutta on seurattava, arvioitava ja kehitettävä jatkuvasti. Huolehtimisvelvoite sisältää siis myös *tarkkailuvelvoitteen*; huonoihin käytäntöihin on puututtava ja työnantajan kuuluu tietää, mitä työpaikalla tapahtuu.

Koulutuksen järjestäjällä on (työnantajana) myös *informointi- ja opetusvelvollisuus*. Työnantajan on huolehdittava siitä, että työturvallisuuslain velvoitteet ymmärretään organisaation kaikilla tasoilla. Riittävien tietojen antaminen ja perehdyttäminen ovat olennaisen tärkeitä. Työnantajan tulee siis antaa opetusta ja ohjausta, joka ennalta ehkäisee ja toimii riskien hallinnan tukena. Opetusta ja ohjausta tulee saada myös erilaisten häiriö- ja poikkeustilanteiden varalle.

Työntekijöilläkin on velvollisuuksia. Hänen tulee noudattaa työnantajan antamia määräyksiä ja ohjeita sekä toimia turvallisuuden ja terveellisuuden ylläpitämiseksi tarvittavalla tavalla (järjestys, siisteys, huolellisuus, varovaisuus). Velvollisuus koskee sekä omaa että muiden työntekijöiden turvallisuutta ja terveyttä. Myös työntekijällä on siis *huolehtimisvelvoite* ja siihen liittyvä *ilmoitusvelvoite*; työntekijän on viipymättä ilmoitettava turvallisuutta vaarantavasta seikasta. Lisäksi työntekijän on ryhdyttävä aktiivisiin toimiin, jotta mahdollinen vaaratilanne voidaan estää tai poistaa. *Informointivelvoitteen* mukaisesti työntekijän on ilmoitettava tapahtuneesta ja työnantajan on kerrottava, mihin toimenpiteisiin asiassa ryhdyttiin (Rikander 2020).

Rikanderin (emt.) mukaan terveyden ja turvallisuuden turvaaminen on organisaation toiminnan keskeinen periaate, siksi sitä ei tule ymmärtää ydintoiminnoista irrallisena elementtinä. Vuorovaikutus työnantajan ja työntekijöiden välillä on ensiarvoisen tärkeää selvittäessä ja arvioitaessa työpaikan vaaroja. Työturvallisuuslaki velvoittaa *riskien arviointiin*, jossa kartoitetaan työhön liittyviä haitta- ja vaaratekijöitä. Arvioinnissa huomioidaan sekä tapahtuneet turvallisuuspoikkeamat että mahdolliset tulevat riskit. Arviointi on suunnitelmallista ja jatkuvaa toimintaa; riskiarvioinnit on pidettävä ajan tasalla.

Henkinen hyvinvointi ja turvallisuus

Oppilaitosturvallisuudessa on paljon ”teknisiä” kysymyksiä. Turvallisuusmääräykset vaikkapa suojavarusteista, esteettömyydestä ja siisteydestä ovat melko yksiselitteisiä. Turvallisuuteen liittyy kuitenkin myös sosiaalisia ilmiöitä, joiden normittaminen tai sääntely on hankalaa. Turvallisuudessa on kyse myös asioista, joita ei aina nähdä turvallisuuden osatekijöinä. Yksi vaikeasti normitettava asia on *henkinen hyvinvointi*, joka arkiymmärryksen mukaan tarkoittaa vaikkapa viihtymistä, kivaa oloa tai rentoa motivoitunutta jaksamisen fiilistä. Mikään laki tai velvoite ei voi pakottaa viihtymään.

Henkistä hyvinvointia on vaikea pakottaa ja käskyttää esiin, mutta oppilaitoksia säätelevistä lakiteksteistä on mahdollista löytää sitä tukevia teemoja. Yksi normi löytyy tasa-arvo ja yhdenvertaisuuslain velvoitteista. Nämä lait velvoittavat oppilaitoksia laatimaan toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman sekä yhdenvertaisuussuunnitelman. Näiden lakien tulisi turvata kaikkien opiskelijoiden yhdenvertainen kohtelu ja estää syrjintä kaikenlaisilla perusteilla.⁵

Henkinen hyvinvointi on usein yhteydessä yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemuksiin. Etenkin nuorten keskuudessa yhteisön ulkopuolelle jääminen on synonyymi syrjäytymiselle. Tästä syystä turvallisuutta koskeviin velvoitteisiin voidaan lukea myös opiskelijoiden osallisuutta koskevat lait.

⁵ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) tuli voimaan Suomessa vuoden 1987 alussa. Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) ja tasa-arvolain muutokset tulivat voimaan tammikuussa 2015. Oppilaitosten velvoitteista löytyy lisätietoa Opetushallituksen [nettisivustolta](#).

Ammatillista koulutusta koskevan lain (2018) mukaan opiskelijalla on oikeus osallistua oman opiskelunsa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Koulutuksen järjestäjän tulee varmistaa opiskelijoille mahdollisuus vaikuttaa oppilaitoksen toimintaan ja sen kehittämiseen sekä opiskelijoita koskevien päätösten tekemiseen. Osallisuus on kirjattu myös oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin. Vuonna 2013 uudistetussa laissa määritellään, että opiskeluhuolto edistää opiskelijan ja koko opiskeluyhteisön hyvinvointia, huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä sekä opiskelijoiden osallisuutta itseään ja opiskeluyhteisöä koskevissa asioissa. Puhutaan yhteisöllisestä opiskeluhuollosta ja siihen liittyvästä osallistamisesta.⁶

Toukokuussa 2021 tehdyissä haastatteluissa pohdittiin sitä, että lähes jokaisen turvallisuusriskin taustalla on henkistä pahoinvointia ja hyvinvoinnin ongelmia. Yksittäiset tapaturmat voivat olla taustoista riippumattomia ”vahinkoja”, mutta erilaisten väkivaltaa, ilkeyttä ja piittaamattomuutta ilmentävien tekojen taustalla on usein yksilön tai yhteisön ongelmia. Tästä syystä hyvinvoinnin, yhteisöllisyyden ja turvallisuuden yhteyttä on hyvä avata vielä tarkemmin.

3. ENNALTA EHKÄISEVÄ TURVALLISUUSTYÖ

3.1. Riskien hallinta ja yhteisöpuolustus

Turvallisuuden yhteydessä puhutaan riskeistä ja riskien hallinnasta. Esimerkiksi Martikaisen ja Rannan (2020) mukaan riski kytkeytyy epävarmuuteen ja tarkoittaa ei-toivotun tapahtuman todennäköisyyden ja seurauksien yhdistelmää. Riskien hallinnalla tarkoitetaan puolestaan riskien tunnistamista, arviointia ja vastatoimenpiteitä. Tästä(kin) syystä oppilaitoksen turvallisuus on kaikkien vastuulla; jokaisella on oma roolinsa riskien tunnistajana, niiden tulkitsijana ja tarpeellisten toimenpiteiden tekijänä.

Riskin käsite viittaa ennaltaehkäisyyn; turvallisuutta rikkoviin tekoihin liittyy yleensä riskin tunnistaminen, esimerkiksi väkivaltatekoa voi edeltää sanallinen tai someuhkailu. Taustalla on prosesseja ja tapahtumaketjuja, kysymys on vain siitä kuinka pitkälle ajallisessa historiassa mennään. Kouluväkivaltatapauksissa on puhuttu kouluyhteisön ulkopuolelle jäämisestä ja koulukiusaamisesta, kiusaamisilmiön taustalta on puolestaan hahmotettu erilaisia sosiaalisia syitä ja psykologisia tekijöitä. Arkikielessä puhutaan usein kiusaajien omasta pahoinvoinnista, tämä johtaa miettimään nuorten pahoinvoinnin taustasyitä ja perheiden ongelmia. Syy- ja seurausketjuja voidaan siis arvioida, seurailta ja pohtia pitkällekin taaksepäin.

Turvallisuustyössä onkin noussut esille tarve kehittää turvallisuusajattelua ennakoivampaan suuntaan. Ennakoinnilla tarkoitetaan toimenpiteitä, joita voidaan toteuttaa turvallisuuden kehittämiseksi, jotta riskit tunnistettaisiin varhain ja niiden seuraukset olisivat mahdollisimman lieviä.

Ennakoinnin näkökulma tarkoittaa sitä, että turvallisuuden käsite laajenee ja turvallisuustyö kattaa yhä suuremman osan oppilaitosten työstä. Jokainen tekee turvallisuustyötä omalla tavallaan. Opiskelijan kotiongelmien käsittely opiskeluhuoltoryhmässä tai turvallisuuspäällikön työ valmius- ja riskisuunnitelman parissa ovat yhtä lailla turvallisuustyötä.

Etenkin nuorten kohdalla keskeinen riskitekijä vaikuttaa olevan yhteisön ulkopuolelle jääminen, osattomuus ja yksinäisyys. Ennaltaehkäisevästä näkökulmasta voidaan ajatella, että hyvä yhteisö antaa sosiaalista ja psyykkistä turvallisuutta jäsenilleen. Toisaalta hyvä yhteisö suojaa myös itseään; kun kaikki ovat osallisia ja

⁶ Osallisuuden problematiikkaa on kuvattu tarkemmin esimerkiksi Osallistavan ja yhteisöllisen oppilaitoksen -käsikirjassa (Vehviläinen 2019). Parvessa parempi -hankkeessa tehty julkaisu löytyy [täältä](#).

viihtyvät saman yhteisön jäseninä, niin kukaan ei halua vahingoittaa yhteisöä (toisia). Esimerkiksi koulukiusaaminen heikentää kiusatun turvallisuutta, mutta kiusattu voi myöhemmin kääntyä kiusaajiaan (yhteisöään) vastaan. Samoin erilaiset tasa-arvoa rikkovat tai syrjintää ylläpitävät käytännöt voivat heikentää syrjittyjen solidaarisuutta ja halua toimia täydellä työ- tai opiskelumotivaatiolla oman yhteisönsä eduksi.

Itsepuolustuskäsitteen rinnalle voidaankin nostaa *yhteisöpuolustuksen* käsite; yhteisöllisyyden hyvät käytännöt ja arvot puolustavat yhteisöä siihen kohdistuvilta hyökkäyksiltä ja laiminlyönneiltä.

3.2. Oppilaitosturvallisuuden neljä kategoriaa

Turvallisuus on moniulotteinen ja kokonaisvaltainen ilmiö, jonka lähempi tarkastelu vaatii käsitteen määrittelyä. Oppilaitosturvallisuutta on yleisimmin määritelty neljän kategorian avulla. Tyypillisesti puhutaan *fyysisestä, sosiaalisesta, psyykkisestä ja pedagogisesta* turvallisuudesta.

Tätä jäsenystä on käytetty esimerkiksi Opetushallituksen nettisivustolle tehdyssä [oppaassa](#). Samaa jäsenystä on käyttänyt myös esimerkiksi Rikander (2020), joka korostaa turvallisuuden kokemusta kasvun, oppimisen ja osallisuuden edellytyksenä. Tämä korostus liittyy siis turvallisuuden eri ulottuvuudet koulutuksen ydintavoitteisiin.

Turvallisuuden (perinteiset) kategoriat ovat opiskelijakeskeisiä. Turvallisia oppimisympäristöjä tarkastellaan opiskelijoiden ja koululaisten näkökulmasta. Kategoriat unohtavat työntekijöiden näkökulman, eli esimerkiksi opettajien työturvallisuuden ja -hyvinvoinnin. Tässä oppaassa kategoriat kuvataan astetta yleisemmin; käytännössä monesta määritelmästä on poistettu esimerkiksi sana *opiskelija*, jolloin asia kuvaa kaikkia oppilaitoksen ihmisiä.

Ensimmäisenä esitellään fyysinen turvallisuus ja siihen liitetyt asiat (kuva 1).

Fyysinen turvallisuus

Oppimista ja opetusta tukee turvallinen oppilaitos, jonka rakennettu opiskeluympäristö tukee opetuksen tavoitteita, sisältöä ja oppimisprosessia. Fyysiseen turvallisuuteen kuuluu seuraavia asioita:

- tarkoituksenmukainen, turvallinen ja terveellinen ympäristö kokonaisuudessaan
- rakennukset, rakenteellinen turvallisuus ja erilaiset tekniset järjestelmät
- välitön lähiympäristö (mm. ulkoilu- ja välituntipihat, liikenne- ja liikunta-alueet, lähimetsät)
- opetuksen tavoitteita, sisältöä ja oppimisprosessia tukeva opiskeluympäristö
- opetustilat ja oppimateriaalit
- oppilaitoksen turvallinen ja toimiva päivittäiskäyttö (mm. ilmanvaihto, lämpö, ääniympäristö, valaistus)
- irtaimiston hankinta, käyttö ja varastointi sekä kiinteistön huolto
- tietoturva (tiedon luottamuksellisuus, eheys ja käytettävyys)

Fyysiseen turvallisuuteen kuuluu myös erilaisten tapaturmien ennaltaehkäisy. Hyvin suunnitellut ja rakennetut tilat sekä hyvin huolletut ympäristöt ja välineet ehkäisevät tapaturmia. Fyysisillä ratkaisulla ja järjestetyillä voidaan ehkäistä myös väkivaltatekoja ja estää niiden toteutumista (mm. poistumistiet).

Kuva 1. Fyysinen turvallisuus oppilaitoksissa (muokattu: OPH ja Rikander 2020).

Toi-

nen kategoria on psyykinen turvallisuus (kuva 2).

Psyykinen turvallisuus

Psyykkiseen kasvu- ja oppimisympäristöön kuuluu tunteisiin liittyviä asioita. Kaikilla on oikeus kasvaa, oppia ja tehdä töitä psyykkisesti turvallisessa ympäristössä. Oppilaitosten psyykinen turvallisuus sisältää seuraavia asioita:

- mahdollisuus ilmaista kielteisiäkin tunteita
- mahdollisuus saada apua luotettavalta ja turvalliselta ihmiseltä
- jokainen on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on
- vuorovaikutustilanteissa ollaan aidosti läsnä ja kiinnostuneita toisen kuulumisesta
- luottamuksen ilmapiiri kannustaa kertomaan esimerkiksi häirinnästä tai kiusaamisesta
- psyykkistä turvallisuutta edistetään tunnetaitoja ja itsetuntoa vahvistamalla
- tuen tarpeet tunnistetaan ja toimitaan niiden edellyttämällä tavalla
- psyykkistä turvallisuutta edistetään tukemalla ryhmäytymistä

Psyykinen turvallisuus luo opiskelu- ja työmotivaatiota sekä tekemisen iloa. Psyykinen turvallisuus on yhteydessä sosiaaliseen turvallisuuteen; ryhmään kuuluminen ja hyväksytyksi tuleminen kokemus lisäävät psyykkistä turvallisuutta.

Kuva 2. Psyykinen turvallisuus oppilaitoksissa (muokattu: OPH ja Rikander 2020).

Kolmanneksi esiteltävässä sosiaalisessa turvallisuudessa on paljon samaa kuin psyykkisen turvallisuuden määritelmässä (kuva 3).

Sosiaalinen turvallisuus

Sosiaaliseen turvallisuuteen kuuluvat osallisuuteen ja vuorovaikutukseen liittyvät asiat. Ihmisen perustarve on lajitovereiden joukkoon kuuluminen. Oppilaitoksissa on varmistettava, että jokaisella on mahdollisuus kiinnittyä vertaisryhmään. Sosiaalinen turvallisuus koostuu seuraavista asioista:

- yksilön ja yhteisön kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta tukevat oppimisyhteisöt
- vuorovaikutustaitojen kehittymisen, vaikuttamisen ja osallisuuden mahdollistavat oppimisympäristöt
- hyvät ihmissuhteet, jotka kannustavat erilaisuuden hyväksymiseen ja vastuullisuuteen
- oppilaitoksen hyvä ja toisista huolehtiva ilmapiiri tukee opinnoissa ja työssä pärjäämistä
- oppimiseen tai työhön liittyvät haasteet ja riskit voidaan kohdata ilman epäonnistumisen pelkoa
- luottamus ja hyvän olon tunne, ilman pelkoa nolaamisesta, vähättelystä tai kiusaamisesta

Sosiaalinen turvallisuus on yhteistyön ja -vastuun varassa; jokainen yhteisön jäsen vaikuttaa sosiaalisen turvallisuuden rakentamiseen.

Kuva 3. Sosiaalinen turvallisuus oppilaitoksissa (muokattu: OPH ja Rikander 2020).

Neljäs kategoria on pedagoginen turvallisuus, johon lukeutuvat kaikki opetusta ja oppimistilanteita koskevat ratkaisut (kuva 4).

Pedagoginen turvallisuus

Pedagoginen turvallisuus muodostuu turvallisesta kasvu- ja oppimisympäristöstä, siinä olevista ihmisistä sekä heidän välisistä verkostoista ja toiminnasta. Tähän liittyvät myös tutkimus, turvallisuuskasvatus sekä turvallisuuskulttuurin rakentumista tukevat asiakirjat (esim. opetussuunnitelmat). Pedagoginen turvallisuus sisältää seuraavia asioita:

- opetuksen ohjaus, ohjeiden selkeys, kannustava palaute ja opiskelijan taitotason mukaiset tehtävät
- opettajan tekemät pedagogisesti turvalliset valinnat ja visio turvallisesta oppimisympäristöstä
- opiskelu- ja työrauha
- jatkuva kiire ja muutokset opetuksessa (sisältö, paikka, ops) ovat uhka pedagogiselle turvallisuudelle
- kilpailuasetelmat ja suorituspaineeet voivat heikentää pedagogisen turvallisuuden kokemusta
- opettajien mahdollisuus vastata opetukselle ja oppilaitokselle asetettuihin vaatimuksiin
- jatkuva muutos, työsuhteiden epävarmuus tai vähäiset resurssit heikentävät pedagogista turvallisuutta

Pedagogiseen turvallisuuteen lukeutuvat kaikki opetusta ja oppimistilanteita koskevat ratkaisut. Turvallinen oppimistilanne rakentuu oikeantasoisella ohjauksella opiskelijaa kannustaen ja tukien.

Kuva 4. Pedagoginen turvallisuus oppilaitoksissa (muokattu: OPH ja Rikander 2020).

Ammatillisen koulutuksen reformiin kuuluvan osaamisperusteisuuden hyvä toteuttaminen lisää pedagogista turvallisuutta. Turvallinen oppiminen mahdollistuu oikein mitoitetuilla ja ajoitetuilla vaatimuksilla.

Näistä neljästä kategoriasta psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus ovat siis lähellä toisiaan. Voitaisiin puhua myös *henkisestä turvallisuudesta* fyysisen turvallisuuden vastinparina. Turvallisuuden osa-alueet ovat yhteydessä toisiinsa kuin riippuvuussuhteina; tietyn turvallisuuden osa-alueen heikkeneminen tai vahvistuminen vaikuttaa muihinkin osa-alueisiin. Tyypillinen esimerkki lienee, kuinka fyysisen turvallisuuden uhat heikentävät myös psyykkistä turvallisuudentunnetta.

3.3. Monimuotoistuvat turvallisuushaasteet

PrepSec-tutkimushankkeessa selvitettiin ammatillisten opettajien tiedollisia ja toiminnallisia valmiuksia hoitaa koulun arjessa vastaantulevia turvallisuushaasteita.⁷ Hankkeen kokemukset kertovat yhä monimuotoisimmista turvallisuusongelmista, joihin ei pystytä vastaamaan perinteisin työturvallisuuskeinoin. Oppilaitosturvallisuuden painopiste on ollut safety-turvallisuudessa, uutena haasteena ovat security-turvallisuuteen liittyvät ilmiöt.⁸

Suomalaiset oppilaitokset mielletään suhteellisen turvallisiksi ympäristöiksi, mutta esimerkiksi opettajat raportoivat säännöllisesti epäasiallisesta kohtelusta ja kiusaamisesta, ja noin joka kymmenes opettaja kokee työssään väkivaltaa (Opetusalan työolobarometri 2017). Myös korkeakouluissa turvallisuustilanteen on koettu huonontuneen viime vuosien aikana (Virta ym. 2018).

⁷ Tampereen yliopiston johtamisen ja talouden tiedekunnan sekä Tampereen ammatillinen opettajakorkeakoulu toteuttama hanke vuonna 2020.

⁸ Työturvallisuus jaetaan karkeasti kahteen osaan: safety- ja security-turvallisuuteen. Safety-turvallisuus liittyy perinteiseen työsuojeluun: vaarojen ja tapaturmien ehkäisyyn. Security-turvallisuus tarkoittaa uusia ulkoisia uhkia, joita ei aina välttämättä edes tunnusteta turvallisuusongelmiksi. Kun safety-turvallisuus rikkoutuu tietämättömyyden tai huolimattomuuden takia, security-turvallisuus järkkyy tahallisen, jopa rikollisen toiminnan ja pahimmillaan terrorismin takia.

Opiskelijakokemuksista saadaan ajankohtaisia havaintoja esimerkiksi valtakunnallisesta Amispalautteesta. Amispalautteen tuoreimmat tulokset koskevat lukuvuotta 2020–21.⁹ Tätä opasta varten katsottiin ammatillisessa perustutkinnossa opiskelevien kokemuksia.

Päätökyselyn perusteella valtaosa ammatillisen koulutuksen opiskelijoista (89 %) on täysin tai jokseenkin samaa mieltä, että opiskeluympäristö oli turvallinen. Runsaat 10 prosenttia opiskelijoista ei ole siis varauksetta samaa mieltä tai on kokenut ympäristön turvattomaksi.

Mies- ja naisopiskelijoiden välillä ei ole mainittavia eroja vaikka yleisesti ajatellaan naisten kokevan enemmän turvattomuuden tunteita. Mahdollisia eroja tai erojen puuttumista voisivat selittää myös alakohtaiset erot turvallisuuskulttuurissa.

Henkiseen turvallisuuteen liittyy myös yhdenvertainen kohtelu. Päätökyselyn kysymyksen *opiskelijoita kohdeltiin yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti* perusteella valtaosa opiskelijoista on *tyytyväisiä* tähän asiaan, noin viidennes opiskelijoista ei ole kuitenkaan varauksettoman tyytyväinen. Osittainen tai täydellinen tyytymättömyys on yleisempää naisopiskelijoilla (23 %) kuin miehillä (17 %).¹⁰

Kouluterveyskyselyn tuoreimmat tulokset ovat kysymyksestä riippuen vuosilta 2017–19. Sieltä voidaan poimia havainto, että 8 prosenttia ammatillisen koulutuksen opiskelijoista on kokenut väkivaltatilanteen haitanneen opiskelua. Noin 7 prosenttia opiskelijoista ei kokenut olevansa tärkeä osa opiskeluyhteisöä. Viikoittaista kiusaamista oli kohdannut vajaa 4 prosenttia ja seksuaalista häirintää koulussa (vuoden aikana) kokeneiden osuus oli noin 3 prosenttia. Tapaturmaan koulussa tai koulumatkalla lukuvuoden aikana oli joutunut noin 10 prosenttia opiskelijoista, noin 11 prosenttia koki oppilaitoksen fyysisten työolojen haitanneen opiskelua.

PrepSec-hankkeen tutkijoiden mielestä ammatillisten oppilaitosten turvallisuusympäristö on muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana selvästi huonompaan suuntaan. Opiskelijoiden mielenterveysongelmat sekä huumeiden ja päihteiden käyttö vaarantavat yhä useammin turvallisuutta. Yhä useampi opiskelija tarvitsisi opiskeluhuollon tai erityisopetuksen tukea. Ammatillisen koulutuksen uudistukseen liittyvät säästöt ovat karsineet resursseja, mikä heijastuu työn kuormittavuuden ja kiireisyyden kautta myös turvallisuuteen.

Tätä opasta tehtäessä törmättiin samoihin ilmiöihin. Haastatteluissa puhuttiin nuorten pahoinvoinnin lisääntymisestä, palveluiden kuormittuneisuudesta ja esimerkiksi terveyspalveluiden riittämättömyydestä. Eräässä oppilaitoksessa koettiin ”harmaan alueen” ongelmien lisääntymistä; osa opiskelijoista osaa tasapainoilla siten, että poliisi ei puutu asioihin resurssipulan vuoksi ja oppilaitoksella ei ole valtuuksia toimia. Esimerkkeinä mainittiin uhkailut ja kiristykset, jotka liittyvät usein koulukiusaamiseen.

Haastatteluissakin korostettiin hyvän yhteisön merkitystä. Ammatillisen koulutuksen uudistus ja korona ovat rapauttaneet perinteistä ryhmätoimintaa. Syyskuukaudet muodostavat usein tärkeän ajanjakson, ryhmäytymistä ja yhteisöllisyyttä haetaan. Tämä sosiaalisten suhteiden muodostumisvaihe on herkkää aikaa myös riskien kannalta; ulkopuolelle jäämisen kokemukset realisoituvat samoin kuin myönteisetkin kokemukset.

Ennalta ehkäisevän turvallisuustyön korostaminen merkitsee sitä, että opiskeluhuollosta tulee keskeinen turvallisuustoimija ammatillisissa oppilaitoksissa. Hyvinvointi on parasta lääkettä turvallisuusriskeihin.

---

⁹ Valtakunnallinen Amispalautte otettiin käyttöön 1.7.2018. Opiskelijapalautteet ja sen kehittämisestä vastaavat opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus. Amispalautteen tulokset ovat vapaasti käytettävissä, raportteja voi ajaa osoitteesta <https://vipunen.fi/fi-fi/amatillinen/Sivut/Opiskelijapalautte.aspx>

¹⁰ Amispalautteessa kysytään myös *olen kokenut tai havainnut kiusaamista, syrjintää tai häirintää oppilaitoksessa tai työpaikalla, jossa opiskelen*. Vastaukset ovat vain kyseisen koulutuksen järjestäjän nähtävinä. Jatkokysymyksen *koen, että kiusaamiseen, syrjintään tai häirintään puututaan* vastaajamäärän perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että vajaa puolet opiskelijoista on kokenut tai havainnut näitä asioita ainakin jossain määrin ja noin kolmannes heistä ei ole varauksettoman tyytyväinen oppilaitoksen reagointiin.

3.4. Opiskeluhoolto turvallisuusorganisaationa

Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoilla on oikeus saada tarvitsemaansa tukea ja ohjausta opintoihinsa. Hyvinvointia ylläpitävän ja edistävän tuen keskeinen palvelu on opiskeluhoolto. Opetushallituksen [nettisivulla](#) on kattava infopaketti, jossa opiskeluhoollon roolia ja järjestämistä kuvataan seuraavasti:¹¹

Opiskeluhoolto ylläpitää ja edistää opiskelijoiden hyvää oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä tukee sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoolto koostuu yhteisöllisestä ja yksilökohtaisesta opiskeluhoollosta.

Yhteisöllisyyden ja monialaisuuden korostaminen näkyy opiskeluhoollon keskeisissä määritelmässä. Opiskeluhoolto on yhteisvastuullista ja osallistavaa toimintaa – aivan kuten turvallisuustyökin. Yhteisöllisen opiskeluhoollon lisäksi opiskelijoilla on oikeus myös yksilökohtaisiin palveluihin:

Opiskeluhoolto toteutetaan ensisijaisesti ennalta ehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä koskevana yhteisöllisenä opiskeluhoollona. Yhteisöllistä opiskeluhoollota toteuttavat kaikki koulun toimijat. Opiskelijoilla on oikeus myös yksilökohtaiseen oppilas- ja opiskeluhooltoon, johon kuuluu palveluiden lisäksi monialaisen asiantuntijaryhmän tarjoama tuki. Yksilökohtainen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää, mutta myös korjaavaa

Opiskeluhoollon kokonaisuuteen kuuluvat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä opiskeluterveydenhuollon palvelut. Opiskelijoilla on lisäksi oikeus erityiseen tukeen, jos hän tarvitsee säännöllistä tukea opinnoissaan oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi. Erityisestä tuesta ja esimerkiksi oppimisvalmiuksia tukevista opinnoista löytyy kattavaa ajankohtaista perustietoa Opetushallituksen [nettisivustolta](#).

Hyvin toimiva opiskeluhoolto luo ennalta ehkäisevää turvallisuutta, mutta opiskeluhoollolla on tärkeä rooli myös akuuttien tilanteiden ja kriisien hoidossa. Lisäksi opiskeluhoolto vastaa usein jälkihuollosta, eli toimii turvallisuuden tunteen palauttamisen tukena.

Opiskeluhoollota voidaan ajatella palveluorganisaationa, mutta turvallisuuden osalta kyse on myös erityisestä *asiantuntijuudesta*. Opiskeluhoollon asiantuntemusta käytetään monialaisessa yhteistyössä ja oppilaitoksen turvallisuustyössä. Tämä asiantuntijuuden välittyminen turvallisuustyöhön näkyy esimerkiksi lakisääteisessä opiskeluhoollotsuunnitelmassa. Koulutuksen järjestäjien turvallisuussuunnitelmien olisi hyvä linkittyä ja ”keskustella” opiskeluhoollotsuunnitelmien kanssa.

Opiskeluhoolto turvallisuuskäytäntöjen osana

Tätä opasta varten tehdyissä haastatteluissa opiskeluhoollon asiantuntijuus ja sen monialainen käyttö tuli esiin monella tavalla. Opiskeluhoollon ja hyvinvoinnin asiantuntija toimii usein kiinteässä yhteydessä oppilaitoksen turvallisuusorganisaatioon, esimerkiksi turvallisuuspäällikön työparina tai turvallisuusjohtoryhmän jäsenenä. Oppilaitokset kertoivat esimerkkejä myös lähipoliisiyhteistyöstä ja kiusaamisen sekä henkisen väkivallan vähentämishankkeista. Opiskeluhoollon asiantuntijuus voi levitä myös tiedon ja koulutuksen kautta; turvallisuus vaatii tietoisuutta, tietoa nuorten ongelmista ja keinoista niiden ratkaisemiseksi. On koulutettu tai käytetty vertaissovitteijoita ja järjestetty mielenterveyden ensiapukoulutusta.

¹¹ <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskelijan-hyvinvointi-ja-tuki-ammattillisessa-koulutuksessa>

4. TURVALLISUUSTYÖN JOHTAMINEN

Koulutuksen järjestäjän johto on vastuussa sekä työyhteisönsä että opiskelijoidensa terveydestä, turvallisuudesta ja hyvinvoinnista. Järjestäjän tehtävänä on huolehtia ainakin seuraavista asioista:

- oppilaitoksen turvallisuustyö on organisoitu asianmukaisesti ja turvallisuustyöhön on varattu resursseja
- oppilaitoksen turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat ja ohjeet ovat ajan tasalla.
- oppimis- ja työympäristön turvallisuus arvioidaan osana oppilaitoksen arviointia
- turvallisuutta valvotaan ja kehitetään

Rikanderin (2020) mukaan turvallisuus on osa oppilaitoksen perustehtävää ja päivittäistä toimintaa. Hyvä turvallisuus tukee oppimista ja tutkintojen suorittamista. Turvallisuutta edistävä hyvinvointi lisää työ- ja opiskeluintoa ja säästää euroja; tapaturmat, sairastamiset ja poissaolot vähenevät, työn tehokkuus kasvaa.

Oppilaitosturvallisuus ei ole kuitenkaan ainoastaan johdon vastuulla vaan organisaatio tulee nähdä vuorovaihtukseen perustuvana kokonaisuutena. Kaikki työntekijät ja opiskelijat vaikuttavat kokonaisturvallisuuteen. Turvallisuustyössä puhutaan usein *turvallisuuskulttuurista*.

4.1. Turvallisuuskulttuuri

Turvallisuuskulttuuri on osa laajempaa organisaatiokulttuuria. Kulttuuri sisältää yhteisön vakiintuneita arvoja, uskomuksia, perinteitä ja käytäntöjä. Kulttuuriset rakenteet voivat olla näkyviä ja tiedostettuja, tai siten taustalla olevia syvärakenteita. Turvallisuuskulttuurilla tarkoitetaan työyhteisön jäsenten sitoutumista ja toimintatapoja suhteessa turvallisuusjohtamiseen. Kyse on siitä, miten turvallisuusohjeisiin suhtaudutaan ja miten niitä noudatetaan. Heikko turvallisuuskulttuuri ilmenee esimerkiksi ohjeiden vähättelynä ja noudattamatta jättämisenä (Rikander 2020).

Turvallisuuskulttuuria voi kuvata myös kyvyksi tai tahdoksi ymmärtää turvallisuutta (Waitinen 2011). Perinteiset kulttuurit muuttuvat yleensä hitaasti, mutta toisinaan muutos on hyvinkin nopeaa ja dramaattista. Yksittäiset tapahtumat voivat toimia ikään kuin herättäjinä (esim. Jokela 2007 ja Kauhajoki 2008).

Turvallisuuskulttuuria voi pitää korkeatasoisena silloin, kun jokainen työntekijä tekee päivittäin turvallisuutta edistäviä ratkaisuja (Rikander 2020). Koska kulttuuriset tavat ovat vanhoja sisäistettyjä tapoja, niin uudet työntekijät pyrkivät usein sopeutumaan vallitseviin käytäntöihin. Riskialttiit työtavat tai vahingolliset käytännöt voivat jäädä tunnistamatta ja estämättä. Tästä syystä uusien työntekijöiden hyvä perehdyttäminen ja tietoinen kouluttaminen (”pois-oppiminen”) ovat tärkeitä turvallisuustyön elementtejä. Kaikille yhteisen perehdyttämisen ja kouluttamisen lisäksi tarvitaan kohdennettua perehdytystä eri tehtävissä toimiville.

Turvallisuuskulttuurin osalta on tärkeä huomata ammattialakohtaiset erot. Nämä erot näkyvät työpaikoilla ja kyseisten alojen opetuskulttuurissa. Yleistäen voidaan sanoa, että perinteisesti miesvaltaisilla ”äijäaloilla” turvallisuuteen suhtaudutaan leväperäisemmin ja monet varotoimet koetaan ”turhana varovaisuutena”. Suojavarusteiden puuttuminen on perinteisesti ollut jopa rohkean miehekkyyden merkki. Naisvaltaisilla aloilla riskeihin ja turvallisuusuhkiin suhtaudutaan usein huolellisemmin ja ohjeiden mukaisesti.

Ammatillisten oppilaitosten turvallisuuskulttuuria ja eri alojen eroja voi pohtia myös varhaiskasvatuksen puolelta saatujen kokemusten kautta. Erään haastatellun mukaan turvallisuustyö toimii varhaiskasvatuksessa

paremmin kuin ammatillisessa koulutuksessa. Varhaiskasvatuksessa on totuttu tiimeihin, siellä nähdään yhteisön merkitys ja työyhteisöllä on valmiuksia käsitellä ikäviäkin asioita syvällisesti. Ammatillisissa oppilaitoksissa turvallisuutta rikkovat tapahtumat tulkitaan herkemmin *yllättäviksi ja yksittäisiksi tapahtumiksi*. Tämä havainto johtaa miettimään eri koulutusasteiden ja myös koulutusalojen eroja; millä koulutusallalla toimitaan kaikkein *varhaiskasvatusmaisemmin*?

Koulutuksen järjestäjän johto voi vaikuttaa turvallisuuskulttuuriin omalla esimerkillään, kohdentamalla ajallista ja rahallista resurssia tarkoituksenmukaisesti sekä osallistamalla koko yhteisön turvallisuustyöhön. Turvallisuus vaatii koko henkilöstön sitoutumista toiminnan kehittämiseen ja ylläpitämiseen.

Turvallisuuden johtaminen on siis henkilöstöjohtamista ja osa yleistä johtamiskulttuuria. Tätä voidaan peilata siihen johtajuuden haasteeseen, jossa ammatillisten oppilaitosten on tulkittu olevan. Ammatillisen koulutuksen uudistus on haastanut perinteistä johtajuuden mallia ja tuonut ihanteiksi yhteisöllisyyden, osallistamisen ja luottamuksen tavoitteita. Reformin myötä oppilaitokset hakevat voimavaroja yhteisöllisyydestä; hyvä yhteisö tekee hyvää tulosta. Hyvä yhteishenki materialisoituu yhteiseksi tuloksen tuottamiseksi (esim. Vehviläinen 2020).

Uuden johtajuusihanteen voisi ajatella tukevan turvallisuustyötä, etenkin jos turvallisuus mielletään myös huolenpidoksi ja välittämiseksi. Kun johto sitoutuu ja osallistuu sekä osallistaa henkilöstöä ja opiskelijoita turvallisuustyöhön, niin samalla annetaan signaalia huolenpidosta. Kaikista välitetään. Tämä signaali tuskin ainakaan etäännyttää johtoa tai henkilöstöä toisistaan. Hyvä yhteisö on turvallinen yhteisö.

4.2. Organisoitun turvallisuustyön periaatteita

Koska turvallisuuden käsite on huomattavan laaja ja kokonaisvaltainen, niin turvallisuustyön organisointi ja melkoisen suuri haaste oppilaitoksissa. Taulukkoon 1 on koottu tiivistettyjä periaatteita ja ajatuksia organisoitun turvallisuustyöstä:

Taulukko 1. Organisoitun turvallisuustyön periaatteita

MITÄ ORGANISOITU TURVALLISUUSTYÖ ON?

Yhteisiä periaatteita ja linjauksia

Koulutuksen järjestäjä määrittelee turvallisuustyön yhteiset periaatteet ja käytänteet. Paikallisten olosuhteiden ja oppilaitoksen erityispiirteiden tunnistaminen auttaa kaikkia sitouttavien toimintatapojen rakentamista.

Vastuuttamista ja delegointia

Määritellään ja kuvataan eri toimijoiden vastuut ja vastualueet; tiedetään, kuka tai ketkä tekevät ja mitä tehtäviin kuuluu. Turvallisuusosaamiseen liittyvät vaatimukset kuvataan tarkasti, eri ammatti- ja opiskelijaryhmille erikseen ja kaikille yhteisesti.

Organisoitua moniammatillista yhteistyötä

Turvallisuuden osa-alueet liittyvät yhteen, joten niistä vastaavienkin tulee toimia yhdessä. Eri alojen ja ammattien edustajat sopivat yhteisistä asioista ja niiden hoidosta. Erilaiset asiantuntijaryhmät (esim. hyvinvointi, työsuojelu) tekevät oman vastualueensa turvallisuustyötä. Oppilaitoksen asiantuntijat tekevät yhteistyötä ulkoisten asiantuntijoiden, sidosryhmien ja viranomaisten kanssa (mm. poliisi, pelastustoimi).

Koordinoitua johtamista

Turvallisuustyön koordinointi on erittäin tärkeää. Turvallisuusryhmällä (johtoryhmä, ”nyrkki”) on kokonaiskuva turvallisuudesta ja siihen liittyvistä tarpeista. Ryhmä on lähiyhteydessä ylämpään johtoon ja tekee suunnitelmia ja ehdotuksia neuvoo-antavan asiantuntijaryhmän statuksella. Ryhmä organisoii turvallisuustyötä ja vastaa hyväksytyjen suunnitelmien toteuttamisesta.

Yhteistyötä opiskelijoiden ja huoltajien kanssa

Opiskelijoiden ja kotien perehdyttäminen on tärkeä osa turvallisuustyötä. Opiskelijoilla on mahdollisuus tutustua turvaohjeisiin ja osallistua niiden suunnitteluun ja kehittämiseen. Oppimisympäristön turvallisuuden yhteinen varmistaminen sidotaan osaksi opetussuunnitelman tavoitteita. Huoltajat saavat riittävästi tietoa esimerkiksi kriisitilanteissa toimimisesta ja oppilaitoksen kanssa tehtävästä turvallisuusyhteistyöstä.

Viestintää ja tiedottamista

Onnistunut turvallisuus- ja kriisiviestintä edellyttää hyvää perusviestintää sekä ennalta suunniteltuja tiedotuskäytäntöjä. Tieto kulkee erilaisissa häiriötilanteissa oppilaitoksen sisällä, ulkoisille viranomaisille ja opiskelijoiden huoltajille. Tiedottamisen lisäksi tarvitaan vuorovaikutuksellista viestintää, joka mahdollistaa keskustelun, kysymykset ja palautteen annon. Turvallisuusviestintä on myös ennalta ehkäisevää toimintaa ja siten kouluttamiseen tai perehdyttämiseen verrattavaa.

Konkreettisia toimintasuunnitelmia ja ohjeistuksia

Yksikkökohtaisten suunnitelmien ja ohjeistusten laadinnasta vastaa koulutuksen järjestäjä ja oppilaitoksen rehtori. Toimintasuunnitelmat tehdään oppilaitosyhteisön osaamista hyödyntäen ja jalkautetaan arkipäivään. Toimintasuunnitelmat ja ohjeet voivat koskea esimerkiksi alakohtaisten työturvallisuusriskien tunnistamista, läheltä piti -tilanteiden kirjaamista tai ensiapuvalmiuksien ylläpitämistä.

Ri-
kan-
derin

(2020) mukaan kokonaisvastuu turvallisuudesta sijoitetaan yleisimmin hallinnon linjaorganisaatioon. Monissa oppilaitoksissa on huomattu, että turvallisuustyö kannattaa organisoida ylimmän johdon välittömään alaisuuteen. Mikäli rakennetaan oppilaitoksen linjaorganisaatiosta erillään olevia turvallisuusjärjestelmiä, on huolehdittava turvallisuusjärjestelmää hoitavien päätösvallasta ja resursseista. Asiantuntijoiden tulee voida toimia tarkoituksenmukaisella tavalla.

Oppilaitosturvallisuus vaatii tiivistä yhteistyötä eri viranomaisten kanssa. Oppilaitoksen turvahenkilöstö on yhteistoiminnan kannalta merkittävässä asemassa. Poliisin, pelastustoimen ja oppilaitosten yhteistoiminta edellyttää yhdyshenkilöitä, joilta vaaditaan seuraavia asioita:

- perehtyneisyyttä kokonaisuuteen, suunnitelmiin ja oppilaitoksen turvallisuusjärjestelyihin
- kykyä tunnistaa yhteistoiminnan kannalta tärkeät asiat
- kykyä ymmärtää muiden viranomaisten toiminnan periaatteet

Ongelmatilanteissa sekä oppilaitoksen henkilöstö että viranomaiset tarvitsevat turvahenkilöstön tukea. Viranomaiset sopivat yhdyshenkilön kanssa toimintamallit, suunnitelmat ja koulutuksen. Oppilaitoksen turvahenkilöstö perehtyy viranomaisten toimintaohjeisiin ja välittää niiden perusteella ohjeet toimipisteiden ja koulutusyksikköjen henkilöstölle.

Hyvänä toimintatapana voidaan pitää myös *turvallisuuden vuosikelloa*, johon aikataulutetaan turvallisuustyön toimenpiteet ja toteutus.

5. TURVALLISUUDEN MALLINTAMINEN

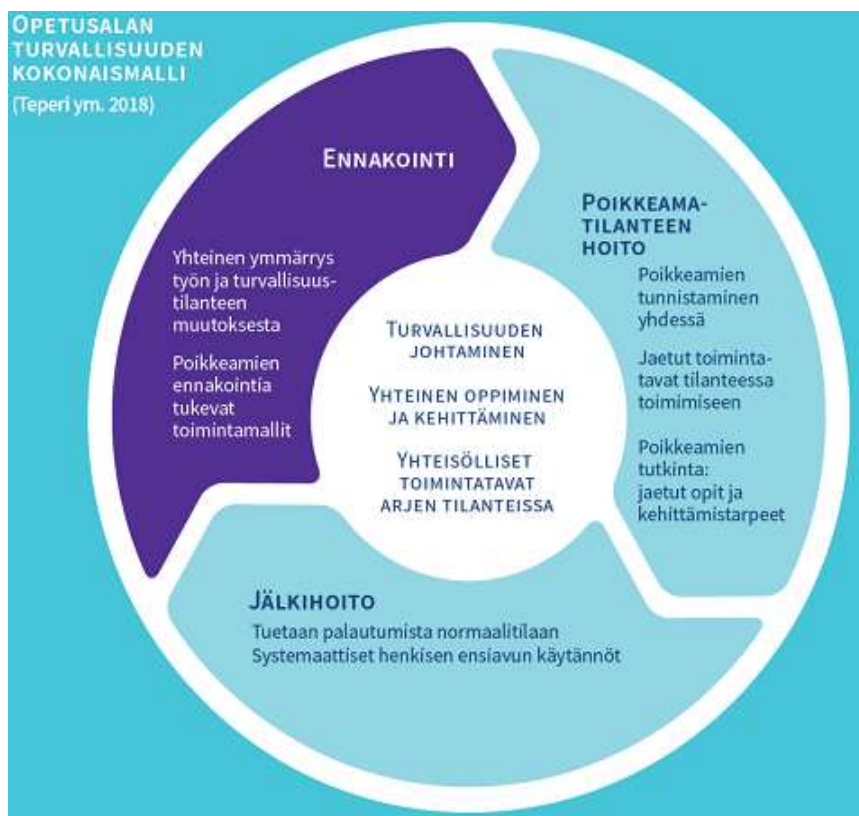
5.1. EduSafe-hankkeen malli

EduSafe-hankkeessa vuonna 2018 kehitetyn kokonaisvaltaisen mallin avulla turvallisuuden hallinnasta tulee systemaattisempaa, yhteisesti jaettua toimintaa, jolloin myös tulokset ovat pysyvämpiä verrattuna yksilöllähtöiseen ja hajautuneeseen toimintaan.¹²

Kokonaisvaltainen turvallisuus syntyy siitä, että oppilaitoksissa johdetaan turvallisuuden kaikkia osa-alueita. Turvallisuuden johtaminen on lakisääteisen ja omaehtoisen turvallisuuden hallintaa, jossa yhdistyy toimintatapojen ja ihmisten johtaminen. Johtaminen on jatkuvaa turvallisuuden ja terveellisuuden edistämistä, jatkuvaa turvallisuussuunnittelua sekä oppilaitoksen toiminnan jatkuvaa seuranta. Jatkuvuuden korostaminen tarkoittaa sitä, että turvallisuus on dynaaminen ja muuttuva ilmiö, joka on herkkä muutoksille.

EduSafe-hankkeessa kehitettiin opetusalan tarpeisiin räätälöity kokonaisvaltainen turvallisuuden hallinnan malli (kuva 5).

¹² EduSafe-tutkimus- ja kehittämishankkeessa arvioitiin ja kehitettiin koulujen ja oppilaitosten turvallisuutta henkilöstön, työn ja työpaikan turvallisuuden näkökulmasta, tarkastelemalla turvallisuuskulttuuria, turvallisuusosaamista ja turvallisuusjohtamisen käytäntöjä. Hanketta toteuttivat Työterveyslaitos ja Turun yliopisto.

Kuva 5. Opetusalan turvallisuuden kokonaismalli (EduSafe-hanke.)

Mallissa on kuvattu vaativien tilanteiden ennakointi, tilannehallinta, jälkihoito ja yhteisesti jaettu oppiminen:

- *ennakoinnilla* tarkoitetaan kaikkia toimenpiteitä, joita oppilaitoksessa voidaan toteuttaa turvallisuuden kehittämiseksi, jotta riskit tunnistettaisiin varhain ja seuraukset olisivat mahdollisimman pieniä
- *poikkeamatilanteen* hoidolla tarkoitetaan toimintaa silloin, kun turvallisuuspoikkeama on jo toteutunut ja tilannetta pyritään hallitsemaan. Poikkeama tarkoittaa toteutunutta riskiä (esim. tapaturma tai uhkatilanne)
- *jälkihoidolla* tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla tuetaan palautumista normaalitilaan poikkeamatilanteen jälkeen. Toimenpiteitä ovat esimerkiksi henkinen tuki, poikkeaman raportointi ja mediaviestintä

5.2. Riverian ja Kiipulan turvallisuustyö

Haastatteluissa perehdyttiin Pohjois-Karjalassa toimivan Riverian turvallisuustyöhön ja -käytäntöihin. Koulutuksen järjestäjää voi kuvata (turvallisuus) mallikkaaksi, koska turvallisuustyö on systematisoitu tässä opissa aiemmin esiteltujen arvojen, määritelmien, tavoitteiden, jäsenysten ja mallien mukaan.

Riverian turvallisuustyön taustalla kuin voimaannuttavana tekijänä on *turvallisuuden tahtotila*:

Turvallisuus huomioidaan Riverian kaikessa toiminnassa ja se on kiinteä osa jokapäiväistä arkea. Jatkuvaan parantamiseen perustava turvallisuustoiminta on ennaltaehkäisevää ja riskiperusteista. Turvallisuustoiminnan lyhyen aikavälin tavoitteena on opiskelijoiden ja henkilökunnan, omaisuuden, tiedon, maineen ja ympäristön suojaaminen onnettomuuksilta, vahingoilta ja rikoksilta. Poikkeustilanteessa Riverialla on valmius toimia vahinkoja rajoittavalla tavalla ja toipua tilanteesta mahdollisimman nopeasti.

Turvallisuustoiminnan pitkän aikavälin tavoitteena on varmistaa Riveriasta valmistuneelle opiskelijalle hyvät turvallisuustiedot ja taidot sekä viedä turvallisuusajattelua työelämään.

Riveria on yksi esimerkki niistä koulutuksen järjestäjistä, jotka ovat jäsentäneet turvallisuusmallinsa Elinkeinoelämän yritysturvallisuusmallia (2016) soveltaen. Riverian käyttämä jäsenyys esitellään kuvassa 6.

Kuva 6. Riverian jäsenyys oppilaitosturvallisuudesta

Mallinnus organisoii turvallisuutta sen eri ulottuvuuksien mukaan. Kullekin teemalle löytyy omat vastuutensa, kokonaisuuden koordinointi edellyttää hyvin järjestettyä johtamista. Riveriankin toimintaa voi kuvata delegoinnin ja jalkauttamisen käsitteillä. Lähellä ylintä johtoa toimiva turvallisuuden kehittämissuuryhmä määrittelee turvallisuustyön periaatteita ja käytäntöjä, jotka ohjaavat kampuskohtaisia turvaryhmiä ja turvallisuusvastaavia yhtenäiseen turvallisuustyöhön. Kampuskohtaiset vastuuhenkilöt jalkauttavat ja välittävät turvallisuustyötä edelleen henkilökunnan ja opiskelijoiden tasolle.

Selkeää organisoitua tuetaan turvallisuuden vuosikellolla ja erilaisilla arkityön turvallisuuskäytännöillä. Riveriassa on käytössä esimerkiksi sähköinen turvallisuuskansio, johon on koottu muun muassa sähköisiä ilmoituslomakkeita turvallisuushavainnoista ilmoittamiseen, turvallisuushenkilöstön yhteystietoja, perehdytysmateriaalia ja pelastussuunnitelmia.

-Riverian turvallisuuskäytäntöjä esitellään tarkemmin luvussa? tai liitteessä? (applikaatio)

Myös Kiipulan ammattiopiston turvallisuustyö on suhteellisen hyvin organisoitua ja jäsenettyä. Turvallisuuden eri osa-alueet huomioidaan laaja-alaisesti, keskeisenä työparina toimii turvallisuus- ja opiskeluhyvinvointipääällikkö. Näiden asiantuntijoiden työ linkittyy oppilaitoksen kokonaisjohtamiseen, toimitaan lähellä ylintä johtoa ja turvallisuus on alateema useissa esimiestiimeissä.

Jokaisella Kiipulan oppilaitoskiinteistöllä on omat turvallisuusvastaavat, joiden roolit ja vastualueet on selkeästi määritelty. Turvallisuusvastaavat huolehtivat siitä, että organisaatiossa tehdään yhteisesti sovittuja asioita ja toimitaan turvallisuusohjeistuksen mukaan. Turvallisuusvastaava ja -työt jalkautetaan ja vastuutaan henkilökunnalle.

5.3. Osallistaminen ja vuorovaikutus turvallisuustyössä

Riveria ja Kiipula ovat hyviä esimerkkejä osallistavasta ja vuorovaikutukseen perustuvasta turvallisuustyöstä. Turvallisuustyö valuu ja jalkautuu oppilaitoksessa alaspäin, mutta nousee henkilökunnan ja opiskelijoiden osallistamisen kautta myös ylöspäin.

Keskijohto, esimerkiksi koulutuspäälliköt, ovat avainasemassa turvallisuuden jalkauttamisen osalta. Tärkeätä on luoda yhtenäisiä käytäntöjä kaikkiin yksiköihin. Perehdytys, tiedottaminen ja perinteisten työsuojelukäytäntöjen noudattaminen luovat turvallisuutta, mutta ilmentävät myös huolenpitoa ja välittämistä.¹³

Henkilökunnan ja opiskelijoiden osallistamisen yksi konkreettinen syy on siinä, että havaintojen ja etenkin ”läheltä piti” -tilanteiden kirjaaminen ja analysointi on merkittävä osa ennakoivaa turvallisuustyötä. Havainnoinnin tukemiseksi monet oppilaitokset hyödyntävät turvallisuusintran kaltaisia sisäisiä viestintäverkkoja tai erilaisia sähköisiä ilmoituskanavia. Sähköisille turvallisuusapplikaatioille on paljon kysyntää.

Osallistamisen ja vuorovaikutuksen tärkein syy on kuitenkin se, että turvallisuus syntyy kaikkien yhteisvastuulla. Oppilaitoksen jokainen ihminen on tärkeä turvallisuustoimija.

6. OPPILAITOSTURVALLISUUDEN HYVÄT KÄYTÄNNÖT

6.1. Hyvien käytäntöjen rakentaminen

Oppilaitosturvallisuus ei synny yksittäisten käytäntöjen tai niksien kautta. Turvallisuuskirjallisuudessa ja tehdyissä haastatteluissa korostettiin kokonaisvaltaisuuden merkitystä. Turvallisen oppilaitoksen rakentaminen vaatii valtavasti työtä, koska sen tulisi olla looginen ja arkinen osa oppilaitoksen toimintaa. Kun turvallisuus on kunnolla organisoitu ja jalkautettu, niin sitä tulisi myös jatkuvasti päivittää ja hienosäätää. Turvallisuus ei ole stabiili tilanne vaan turvallisuuden tai turvattomuuden kokemukset ovat jatkuvasti liikkeessä.

Oppilaitosturvallisuuden voi ajatella olevan kuin palapeli. Valtava kokonaisuus ja kollektiivinen kokemus syntyvät pienten palasten yhteensovittamisen kautta. Hankekirjallisuudessa ja -toiminnassa näitä paloja kutsutaan hyväksi käytännöiksi.

Turvallisuuskäytäntöjen rakentaminen on pitkälinen prosessi. Haastateltavat kuvasivat prosessia ajatuksella: *kolme askelta eteen, yksi taakse*. Käytäntöjen rakentamista tulisi mennä tekemään *ihmisten kanssa*; henkilökuntaa ja opiskelijoita kuullaan ja osallistetaan oman turvallisuutensa kehittämisessä. Oppilaitoksen ihmiset ovat kuin turvallisuustyön kaksoisroolissa, samanaikaisesti suojeltavia kohteita ja toisten turvaajia. Jokainen on potentiaalinen riskitekijä, mutta jokainen on myöskin potentiaalinen uhri.

Haastatteluissa korostettiin myös alakohtaisen tuntemuksen tärkeyttä. Turvallisuuskehittäjillä täytyy olla sitkeyttä toistaa ja vaatia uusia asioita (käytäntöjä, ajatuksia), yhtä lailla tarvitaan myös herkkyyttä ymmärtää eri ammatti- ja koulutusalojen välisiä kulttuurisia eroja. Herkkyyteen liittyy myös realismia; täytyy tietää, mitä on mahdollista vaatia kohtuuden nimissä. Esimerkiksi hanketoimintaa kritisoidaan joskus siitä,

---

¹³ Tiedottamisen suhteen on kuitenkin noudatettava varovaisuutta; liian tarkka tiedottaminen voi lisätä turvattomuutta, oppilaitoksen turvallisuuskäytäntöjä ei saisi liikaa paljastaa. Tästä syystä tiedotusmateriaalit (esim. toimintaohjeet) ovat erilaisia henkilökunnalle ja opiskelijoille.

että hyvät hankeresurssit vievät kehittämisvaateet joskus liian pitkälle; hankkeet ”sokaistuvat” perustuksen mahdollisuuksille.

6.2. Lean-kävelyt ja A3-malli

Oppilaitoksen jokainen ihminen on tärkeä turvallisuustoimija. Tämä ajatusmalli saa käytännöllisen muodon esimerkiksi Lean-toiminnassa.

Lean-ajattelu on laatutyöhön ja organisaation osallistamiseen perustuva johtamisfilosofia, jonka avulla pyritään lisäämään tehokkuutta ja työhyvinvointia. Lean-filosofiasta löytyy runsaasti perustietoa ja esimerkkejä internetistä. Asiasta kiinnostuneet voivat käydä esimerkiksi Suomen Lean-yhdistyksen [sivuilla](#)¹⁴

Lean-ajattelua toteutetaan myös ammatillisissa oppilaitoksissa. Tätä opasta varten perehdyttiin Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymän käytäntöihin. Leanin konkreettisenä toteutustapana toimivat Lean-kävelyt. Nämä kävelyt perustuvat henkilökunnan ja opiskelijoiden osallistamiseen ja kuulemiseen; menetelmä ohjaa oman työ- ja oppimisympäristön epäkohtien havaitsemiseen ja ongelmien yhteiseen ratkaisuun. Haastattelun sanoin kuvattuna:

Lean-kävelyillä luodaan perustaa sille, että käytettävyys, turvallisuus ja ennakoitavuus oppimisympäristössä paranee oman organisaation tekemisen avulla. Samalla on mahdollisuus oppia oppimaan ja parantaa kaikkien hyvinvointia

Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymän Lean-kävelyt toteutetaan tiimeissä; tiimit kiertävät säännöllisesti eri aloilla ja koulutusyksiköissä. Kävelyjen aikana työ- ja oppimisympäristöä tarkistetaan ja havainnoidaan valmiiksi strukturoidun kysymyslistan avulla. Erilaisista epäkohdista ja turvallisuusriskeistä käydään avointa keskustelua. Tämän jälkeen epäkohdat ja ongelmat kirjataan ylös ja sovitaan niihin liittyvistä toimenpiteistä. Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymän edustajan sanoin:

Itseauditoidaan omaa tekemistä esim. havainnoimalla n. 6...12 hlö ryhmässä (eri alojen opiskelijoita, ohjaajia, opettajia, lean-asiantuntija, johto, yritysedustus...) omaa oppimisympäristöämme suhteessa sille asetettuihin laatuun, turvallisuuteen ja terveellisyteen liittyviin tavoitteisiin. Jos tavoitteesta jossain osa-alueessa jäädään, niin se tehdään näkyväksi -> Oppijoiden sekä opettajien yhteistyönä suunnitellaan ohjaustauluun pieniä rajattuja parannuksia kohti tavoitetta. Ohjaustaulun parannuksia toteutetaan yksin tai yhdessä ja niitä kytketään päivittäistekemiseen, ohjaukseen, opettamiseen ja niiden johtamiseen.

Lean-kävelyissä voidaan käsitellä myös henkistä turvallisuustilannetta, esimerkiksi heikkoa työ- tai opiskeluilmapiiriä. Tällaisten asioiden käsittely on luonteeltaan erilaista kuin konkreettisten ja teknisten ongelmien (esim. likaiset lattiat) ja siihen tarvitaan työnohjauksellista ammattitaitoa.

¹⁴ <https://www.leanyhdistys.fi/>

Leania käytettäessä on opittu melko merkittäviä asioita:

Opiskelijoiden ja opettajien kuulluksi tulemisen tarve on suuri. Ihmiset todella haluavat vaikuttaa omaan oppimis- ja työympäristöönsä. Osallisuuden ja arvokkuuden tunteen vahvistaminen parantaa kaikkien hyvinvointia ja työssä suoriutumista.

Leanin toteutuksessa pyritään itseohjautuvuuteen ja osallistamiseen. Tarkoitus on tukea työ- ja oppimisympäristön jäseniä itsenäisessä kehittämisessä ja ongelmien ratkaisuisissa.

Oppilaitoksissa on kuitenkin tilanteita, tapahtumia ja ilmiöitä, joiden kohdalla tarvitaan astetta järeämpiä turvallisuustoimenpiteitä. Lean-kävelyissä havaittuja asioita on mahdollista viedä oppilaitoksessa eteenpäin A3-ongelmanratkaisuprosessin osaksi. A3-prosessiin on toki mahdollista nostaa muitakin asioita.

A3-ongelmanratkaisumalli

A3-malli auttaa jäsentämään ja ratkaisemaan erilaisia ongelmia. Ratkaisumalli visualisoi ja tiivistää ongelmatilanteen, siihen johtaneet syyt sekä ratkaisu- tai kehittämistoimenpiteet. A3-malli luo pohjan yhteisymmärrykselle ja -vastuulle. Malli soveltuu esimerkiksi niihin tilanteisiin, joissa Leanin yhteisökeskeinen toiminta menettää vaikutusvaltansa tai havaitut epäkohdat ovat huomattavan suuria ja haastavia. Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymän tulkinnan mukaan A3-malli mahdollistaa ongelman ”järeän” käsittelyn.

A3-ongelmanratkaisu muistuttaa tutkimustyön logiikkaa, jossa pyritään löytämään erilaisia syy-seurausketjuja ja ongelmien taustasyitä. A3-mallissa tehdään ”Viisi kertaa miksi” -analyysi; ongelman juurisyitä etsitään miksi-kysymystä toistaen ja varioiden, syitä voi löytyä useampiakin ja useasta paikasta (esim. työmenetelmät ja ympäristö).

Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymässä käytetty A3-ongelmanratkaisumalli perustuu eri työvaiheisiin ja prosessin osiin (7 kpl). Näitä vaiheita kuvataan alla:

A3-ongelmanratkaisun vaiheet

1. Perustetaan ongelmanratkaisutiimi (vetäjä ja jäsenet tehtävineen)
2. Esitetään ja kuvataan taustatiedot ongelmasta tai ratkaistavasta asiasta
3. Nykytilan kuvaus
4. Listataan ja jäsenellään mahdollisia syitä ja osatekijöitä
  - ihmiset, tieto, laitteet, ympäristö, materiaalit, työmenetelmät
5. ”5 miksin” -analyysi juurisyiden löytämiseksi
6. Parannustoimenpiteiden suunnittelu
  - toimenpiteet, missä, vastuuhenkilö, aikataulu, tilanne
7. Seuranta, tarkistaminen ja tiedon jakaminen
  - toimenpiteiden vaikutuksia seurataan ja niistä tiedotetaan tarpeen mukaan

A3-ongelmanratkaisun systemaattinen malli luo perustaa yhteistyölle ja opettaa turvallisuusongelmien ratkaisutaitoja. A3-käsittelyyn voidaan nostaa hyvin erilaisia ongelmia. Havaitut työturvallisuusongelmat, äkillisesti lisääntynyt koulukiusaaminen tai vaikkapa tietyn koulutusalan yleiset turvallisuuspuutteet voidaan

nostaa A3-käsittelyyn yhtä lailla. Malli soveltuu ennalta ehkäisevään toimintaan ja jo toteutuneiden turvallisuusongelmien jälkikäsitteilyyn.

6.3. Yhdessä Tillsammans-hankkeen hyviä turvallisuuskäytäntöjä

Turvallisuussuunnittelu Ammattikampuksen asuntolan turvallisuusjohtamisen työvälineenä

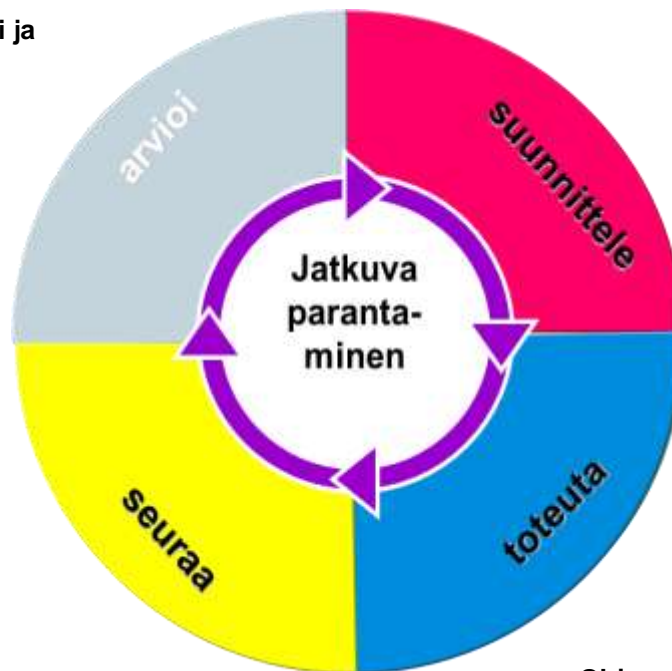
Omatoimisen varautumisen auditointi Keski-Pohjanmaan ammattiopiston asuntolassa

Yhdessä Tillsammans -hankkeen yhtenä tavoitteena on kehittää turvallisuutta opiskelijoiden keskuudessa. Hankkeen tavoitteiden mukaisesti suunnittelimme projektipäällikön kanssa, että olisin yhtenä päivänä viikossa asuntolassa kehittämässä asuntolan toimintaa. Ensimmäisenä asuntolailtana kiinnitin huomioita muutamiiin turvallisuuteen liittyviin asioihin ja keskustelin siitä opiskelijoiden kanssa. Tein opiskelijoille kyselyn ja yhteenvedon johtopäätöksenä ehdotin turvallisuusauditoinnin tekemistä asuntolaan. 4.2.2021 tein asuntolaan turvallisuusauditoinnin omatoimisen varautumisen kriteeristöllä. Auditoinnissa painotin yrityksen turvallisuusjohtamista. Turvallisuusjohtamisen tavoitteena on varmistua omatoimisen varautumisen toteutumisesta. Turvallisuusjohtamisen avulla muodostetaan tavoitteet omatoimiselle varautumiselle sekä varmistetaan omatoimisen varautumisen säilymisestä vähintään lakisääteisellä tasolla.

Yrityksen menestys riippuu monesta eri osa-alueesta. Kaikkien niiden täytyy olla kunnossa, jotta kokonaisuus toimisi parhaalla mahdollisella tavalla. Henkilöstö on keskeinen voimavara yrityksen toiminnassa. Henkilöstöön liittyvien riskien ennakointi ja hallinta on välttämätön osa yritystoimintaa. Turvallisuusjohtamisen tulee kattaa rakennuksen omistajan ja haltijan, toiminnanharjoittajan sekä mahdollisten alihankkijoiden toiminta kyseisessä toiminnassa ja kohteessa. Auditoidulla systemaattisesti turvallisuustoimintaa ja sen järjestelmiä saadaan objektiivista tietoa toiminnan onnistumisesta, soveltuvuudesta ja tehokkuudesta. Näillä tiedoilla voidaan yritysturvallisuutta johtaa tukemaan mahdollisimman hyvin liiketoiminnan tavoitteita.

TURVALLISUUSJOHTAMISJÄRJESTELMÄ

**Auditointi
ohjelman arviointi ja
tarkastus**

Tavoite
Organisaation ja henkilöstön
roolit ja vastuut
Koulutustarve ja -suunnitelma
Vaarojen tunnistus
Valmiudet

Tulosten seuranta
Arviointi/noudattaminen
Ilmoittaminen ja selonteko
Sisäiset tarkastukset

Ohjaaminen ja johtaminen
Työmenetelmät
Työohjeet
Opastus/perehdyttäminen
Muutosten käsittely

Turvallisuusjohtamisjärjestelmän sisältö

- Tarkastustoiminta ja kunnossapito
- Työmenetelmät, -olot ja turvallisuusohjeet
- Henkilöstön koulutus, valmennus ja opastus
- Teknisen rakenteen huomiointi
- Tapaturmien ja lähes tapaturmien tarkasteleminen
- Turvallisen toiminnan valmiussuunnitelmat

Turvallisuuden huomioiminen

- Tyypillisten työ- ja vaaratilanteiden selvittäminen ja tutkiminen
- Onnettomuuksien sosiaalisten seurausten kuvaaminen (yksilöille, perheille...)
- Onnettomuuksien taloudellisia vaikutusten analysointi
- Tapahtuneiden vaarantumien/poikkeamien ja niiden seurausten tarkasteleminen (myös yksilön näkökulmasta)
- Turvallisuustietoisuuden mittaaminen ilmapiirikartoituksilla

Sitoutumisen aikaansaaminen

- Henkilöstön vakuuttaminen riskien arvioinnin merkityksestä ja hyödyllisyydestä
  - Sen tähden on välttämätöntä lisätä ymmärtämystä riskikäsitteestä/-tietoisuudesta, koska onnettomuusriskiä kasvattaa tehtävien tuttuus
  - Siksi on tarkasteltava
    - oikomisista (aiheuttavat poikkeamia)
    - mahdollisia vaaroja, jotka on havaittu omilla ja muiden alueilla
- Riskien arviointi –koulutuksen järjestäminen

Osallistumisen ylläpitäminen

- Henkilöstön osallistumismahdollisuuksien lisääminen: turvallisuustarkastukset, riskienarvioinnit...
- Turvallisuusvastuiden selkeyttäminen yhteisillä työpaikoilla
- **Vastuuta tunnistamaan prosesseja, jotka parantavat turvallisuutta:**
  - ✓ työntekijöiden asema ja toiminta
  - ✓ henkilökohtaiset suojaimet
  - ✓ työvälineet ja työkalut
  - ✓ proseduurit
  - ✓ ylläpito ja huolto
  - ✓ hätäsuunnitelmat
  - ✓ onnettomuuksien selvittäminen

Turvallisuuden hallinnan siirtäminen käytännöksi

Organisaation sisällä

- Ylin Eri suunnitelmat ja selvitykset (safety vs. security)
- Riskikartan mukaiset keskeiset turvallisuusriskit
- Turvallisuussuunnitelmien yleistiedot
- Turvallisuusjärjestelmät (tekniset ja organisatoriset)
- Toimintasuunnitelmat häiriötilanteita varten
- yhteiskunta
- Henkilöstön omaiset
- Muut sidosryhmät

TURVALLISUUNNITELUN SISÄLTÖ:

1. STRATEGINEN RISKIENHALLINTA

- Riskienhallinta johtamisessa ja turvallisuussuunnittelussa
- Johto riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan järjestäjänä
- Riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan arviointi
- Valvonta, keskeiset viranomaistoimijat ja muita yhteistyötahoja

2. OPERATIIVINEN RISKIENHALLINTA

- Riskien tunnistaminen ja arvioiminen
- Auditointimenetelmät
- Riskienhallintakeinot
- Seuranta ja raportointi
- Häiriötilanteet ja toiminnan jatkuvuuden varmistaminen
- Henkilöstön koulutus

3. TURVALLISUUSSUUNNITELMAT

- Eri suunnitelmat ja selvitykset (safety vs. security)
- Riskikartan mukaiset keskeiset turvallisuusriskit
- Turvallisuussuunnitelmien yleistiedot

- Turvallisuusjärjestelmät (tekniset ja organisatoriset)
- Toimintasuunnitelmat häiriötilanteita varten

Turvallisuusauditointi

1. Standardiauditointi (ulkoinen auditointi, koko toiminta)

- Tarkastetaan toiminnan vaatimustenmukaisuus
- Varmistetaan organisaation toiminnan tason ja vaatimustenmukaisuus

Turvallisuusauditointi on järjestelmällinen ja objektiivinen tutkimus sen määrittämiseksi ovatko turvallisuuden eri osa-alueet hallinnassa kokonaisvaltaisesti ja vastaako käytäntö suunniteltuja järjestelyjä ja onko käytäntö toteutettu tehokkaasti soveltuen organisaation turvallisuuspolitiikan ja liiketoiminnallisten päämäärien saavuttamiseen

Omatoimisen varautumisen auditointimalli

Omatoimisen varautumisen auditointimalli on tarkoitettu sekä pelastusviranomaisille auditoivan palotarkastuksen suorittamiseksi että organisaatioille turvallisuuden ja omatoimisen varautumisen kehittämiseksi. Omatoiminen varautuminen määritellään pelastuslaissa 379/2011 ja veloitteen toteuttaminen edellyttää organisaatiolta onnettomuusriskien tunnistamista ja arviointia, menetelmiä tunnistettujen riskien ehkäisemiseksi sekä toimintavalmiutta kyseisissä onnettomuustilanteissa. Omatoimisen varautumisen merkitys on tärkeä, sillä onnettomuuksia voi ehkäistä vain ja ainoastaan organisaatio itse. Myös toiminta onnettomuustilanteen aikana on osittain organisaation vastuulla (pelastuslaitoksen antaessa tukea organisaatiolle). Toteutuessaan onnettomuudet voivat vahingoittaa ihmisiä, ympäristöä, mainetta, toimintaa ja omaisuutta – vahinkojen suuruuteen vaikuttaa omatoimisen varautumisen taso. Omatoiminen varautuminen on myös yksi osatekijä turvallisuuskulttuurin muodostumisessa.

Huomioitavaa on, että lainsäädännön vaatimukset vaihtelevat toiminnan luonteen, rakennustyyppin sekä toimintaa uhkaavien onnettomuusriskien mukaan. Tästä johtuen mallia on sovellettava näiden vaatimusten mukaisesti.

Omatoimisen varautumisen auditointimallissa vaatimukset on jaoteltu omatoimisen varautumisen kehittämisen ja toteuttamisen kannalta olennaisiin kokonaisuuksiin, joita ovat:

- A Turvallisuusjohtaminen
- B Onnettomuusriskienhallinta
- C Turvallisuuteen liittyvät asiakirjat
- D Rakenteellinen paloturvallisuus
- E Turvallisuustekniikka
- F Turvallisuusviestintä ja -osaaminen

Jokainen osa-alueista jakautuu kolmeen tarkentavaan kriteeriin. Osa-alueen keskeinen sisältö ja tavoite on määritelty osa-alueen kuvauksessa.

Arviointiasteikko

Omatoimisen varautumisen auditointimalli jakautuu jokaisen osa-alueen ja kriteerin osalta tasoihin 1-5:

1 - Heikko taso: Toiminnassa havaitaan merkittäviä puutteita ja toiminnassa on tätä kautta korostunut onnettomuusriski. Organisaatio on jättänyt hoitamatta selkeitä pelastuslain 379/2011 edellyttämiä kokonaisuuksia.

2 - Puutteellinen taso: Toiminnassa havaitaan selkeitä yksittäisiä puutteita. Taso 2 edellyttää kuitenkin, että pääosa pelastuslain 379/2011 vaatimuksista on täytetty.

3 - Lakisääteinen taso: Organisaation toiminta täyttää pelastuslain 379/2011 vaatimukset kaikilta osin. Taso 3 voi sisältää enintään yksittäisiä ja vähäpätöisiä puutteita omatoimisessa varautumisessa.

4 - Omaehtoinen taso: Organisaatio täyttää tason 3 vaatimukset ja on kehittänyt toimintaansa yksittäisillä ja selkeillä toimenpiteillä yli lakitason.

5 - Edistyksellinen taso: Organisaatio täyttää tason 4 vaatimukset ja on kehittänyt toimintaansa selkeästi konkreettista turvallisuutta kohti.

Auditointiohjelma

Yritys: **Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä**

Aika: **4.2.2020 klo 12–15**

Paikka: **Närvilänkatu 8, 67100 Kokkola**

Auditoitavat järjestelmät/ Asia

OMATOIMISEN VARAUTUMISEN AUDITOINTI

A) Turvallisuusjohtaminen

B) Onnettomuusriskienhallinta

C) Rakenteellinen paloturvallisuus

D) Turvallisuusviestintä -ja osaaminen

Auditoitavat toimipisteet: **Ammattikampus, asuntola, Närvilänkatu 8, 67100 Kokkola**

Pääauditoija: Päivi Myllykangas Tunne&Taito – Koulutuspalvelut, turvallisuusalan elinkeinolupa ja vastaava hoitaja

SISÄLTÖ:

o Auditointisopimus

o Ennakkokartoitus

o Aloituskokous ja aikataulun hyväksyminen

o Auditointitilaisuus, jonka toteutan SLG-menetelmällä

o Yhteenveto auditoinnista ja kehitysehdotukset

o Lopetuskokous

o Raportti ja sen hyväksyminen

o Jatkotoimenpiteet

1. Auditointi/itsearviointi toteutettiin tutustumalla ensin toimintaan ja asiakirjoihin, Lisäksi tutustuin käytössä oleviin tiloihin sekä rakenteellisiin ja teknisiin ratkaisuihin. Olennaista on, että mukana on riittävästi toimintaa ja tiloja tuntevia tahoja. Mukana auditoinnissa olivat myös sekä esimies- että työntekijäasemassa olevia henkilöitä.
2. Aluksi osallistujille lähetettiin ennakkokartoituslomake, josta tein yhteenvedon. Yhteenvedon perusteella valitsin auditoitavat osa-alueet ja siihen liittyvät kysymykset. Tutustuin ensin osa-alueen Turvallisuusjohtaminen otsikon alla olevaan tavoitteeseen ja selvitin mitä se tarkoittaa toiminnan osalta.
3. Kävin tämän jälkeen osa-alueen kriteerit Vastuunjako yksitellen läpi. Pohdin, täyttyykö vaatimus toiminnassa vai poikkeako todellisuus joko negatiivisella tai positiivisella tavalla. Kyseessä ei ole tiedollinen arviointi, vaan tarkoituksena on löytää parhaiten sopiva arvo (1-5). Perussääntö on se, että edellisen tason on täytyttävä, jotta voi saada seuraavan tason tuloksen.

4. Tämän jälkeen etenin samaa kaavaa noudattaen muut kriteerit läpi. Itsearviointin jälkeen havaitut puutteet tulee korjata lainsäädännön edellyttämälle tasolle. Velvollisuus ei edellytä viranomaisen erillistä määräystä. Suositeltavaa on vastuuttaa ja aikatauluttaa toimenpiteet heti itsearviointin jälkeen.
5. Auditointitilaisuus kesti noin neljä tuntia. Tilaisuuteen osallistui Turvallisuuspäällikkö, asuntolan ohjaaja ja hänen esimiehensä sekä Atsa tuetun asumisen työntekijä ja hänen esimiehensä. Lisäksi opiskelijoiden mielipide otettiin huomioon.
6. Auditointitilaisuudessa esitin aihepiiriin liittyviä kysymyksiä ja osallistujat kirjasivat ne fläppipaperille. Tilaisuudessa käytiin laajasti läpi myös riskitekijöitä ja mietittiin niihin parannusehdotuksia.
7. Tilaisuuden jälkeen kävin läpi kirjatut asiat ja laadin jokaisesta osa-alueesta oman raportin (6kpl) kehittämissuunnitelmiin, jotka toimitin auditointitilaisuuteen osallistujille sekä Koulutusyhtymän johtajalle ja rehtorille.
8. Lisäksi laadin ohjeistuksen ”Turvallisuussuunnittelu ammattikampuksen turvallisuusjohtamisen työvälineenä” ja ohjeistuksen asuntolan väestösuojan varustelun päivittämiseen. Auditointiprosessi kesti kaiken kaikkiaan 40 h. Kehittämissuunnitelmien perusteella tehtiin useita muutoksia, jotka paransivat asuntolan turvallisuutta huomattavasti.

Muistutuksena vielä, että turvallisuusjohtamisen näkökulmasta onnettomuuksien ennaltaehkäisy on yksi tärkeimmistä osa-alueista. Tämän vuoksi ”läheltäpiti” tilanteiden ja tapaturmien kirjaaminen oppilaitoksen Pro24 järjestelmään ja näiden tilanteiden käsittely johtoryhmässä auttaa riskienhallinnassa ja onnettomuuksien ennaltaehkäisyssä.

- tähän voi koota Yhdessä-hankkeen turvallisuuskäytäntöjä ja malleja selkeiksi esimerkeiksi
- esimerkiksi Riverian applikaatio, jota esiteltiin kokouksessa
- noita käytäntöjä ei tullut perille asti tämän työn aikana (kysely, email)

7. KEHITTÄMISAJATUKSIA

Toiminnan yhdenmukaistaminen

Kun koulutuksen järjestäjänä on yksi kunta, niin turvallisuustyön hyvässä organisoinnissa on enimmäkseen kyse sisäisen koordinaation haasteista. Eri koulutusyksiköiden ja -alojen toimintatapoja tulee yhtenäistää tässäkin teoksessa kuvatuilla tavoilla. Lisäksi tarvitaan hyvää moniammatillista yhteistyötä paikallisten viranomaisten kanssa.

Koulutuksen järjestäjän haasteet monimutkaistuvat, jos toimitaan usean kunnan alueella. Opiskeluhuollon kentällä on tunnettua, että eri kunnilla on erilaisia resursseja ja käytäntöjä hyvinvointipalveluissa. Sama vaihtelu näkyy myös palo- ja pelastusviranomaisilla. Jotkut koulutuksen järjestäjät kokevat ongelmallisena viranomaisten erilaiset linjaukset ja ohjeet. Vaihtelevat linjaukset ja resurssit vaikuttavat esimerkiksi siihen, kuinka hyvin poliisi saadaan osallistumaan ennalta ehkäisevään turvallisuustyöhön oppilaitoksen kanssa.

Koulutuksen järjestäjät neuvottelevat oman viranomaisyhteistyönsä pääosin omin voimin, tähän liittyen haastatteluissa pohdittiin sitä, voisivatko valtakunnalliset viranomaiset tehdä enemmän yhteistyötä ja yhteisiä linjauksia. Käytännössä tämä tarkoittaisi opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen tehostettumpaa yhteistyötä esimerkiksi sisäministeriön kanssa.

Valtakunnalliset linjaukset ja ohjeet

Valtakunnallista turvallisuustyötä tarvittaisiin siis koulutuksen järjestäjien toiminnan yhdenmukaistamiseksi. Haastatteluissa ehdotettiin myös yhtenäisiä materiaalipankkeja oppilaitosten käyttöön, valtakunnallista tietokantaa ja yhteisiä turvallisuusfoorumeja koulutuksen järjestäjien ylimmälle johdolle. Erään haastateltavan mukaan valtakunnallinen yhteistyö toimii turvallisuusasiantuntijoiden kesken (esim. turvallisuuspäälliköt), mutta ylimmän johdon yhteistyötä ja -ymmärrystä tulisi lisätä.

Yhdeksi haasteeksi koetaan se, että oppilaitosturvallisuus on hajallaan erilaisissa laeissa ja suunnitelmissa. Turvallisuuteen liittyvät lait, ohjeet ja toimintamallit on ripoteltu esimerkiksi työturvallisuuslakiin, opiskeluhuollon lainsäädäntöön sekä syrjinnän vähentämistä ja tasa-arvon lisäämistä koskeviin velvoitteisiin. Valtakunnallinen turvallisuussuunnitelma ja oppilaitoksen mallinnustyötä ohjaava sapluuna saattaisi helpottaa yksittäisiä koulutuksen järjestäjiä.

Kehittämisehdotuksina mainittiin myös valtakunnalliset turvallisuusaiheiset kyselyt. Nykyisten opiskelijakyselyiden (Amispalaute) ohella tarvetta olisi esimerkiksi säännölliselle henkilöstökyselylle. Lisäksi ehdotettiin yhtenäisiä koulutuksia (esim. henkisten kriisiryhmien valtakunnallinen koulutus).

Yleisesti ottaen kaivattiin ajantasaista valtakunnallista tietoa ja reagointia sekä ohjeita ja tukea oppilaitoksille.

Merkityksen ja tärkeyden näkeminen

Viimeinen huomio on enempi pohdiskeleva ajatus. Ennalta ehkäisevää turvallisuustyötä tekevät asiantuntijat ovat noteeranneet sen, että turvallisuus nousee huomion kohteeksi vasta silloin kun jotain sattuu. Jos turvallisuustyö tehdään hyvin, niin sen tuloksia ja vaikuttavuutta ei useinkaan nähdä. Kyse on siis myös arvostuksesta, *akuutin tilanteen sankarit* huomioidaan, mutta taustalla tehty työ jää piiloon.

Ennalta ehkäisevän turvallisuustyön vaikuttavuus näkyy kyllä erilaisissa indikaattoreissa; esimerkiksi opiskelijapalautteen tuloksissa ja henkilöstön hyvinvoinnissa. Mutta haaste on siinä, että *nähdäänkö* se muualla kuin oman työnsä tuntevien turvallisuusasiantuntijoiden keskuudessa. Turvallisuus lisää toiminnan tehokkuutta, laatua ja hyviä oppimistuloksia, mutta tätä syy-seurausyhteyttä ei aina havaita.

LÄHTEITÄ

Ammatillisten opettajien turvallisuuskoulutuksen pitää vastata tarpeeseen (2021). Artikkelitiedon silta -lehdessä. <https://www.tsr.fi/tiedon-silta>

Elinkeinoelämän yritysturvallisuusmalli (2016). Elinkeinoelämän keskusliitto. https://ek.fi/wp-content/uploads/yritysturvallisuus_2016.pdf

Hyvä elämä – turvallinen arki (2017). Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017. Sisäministeriön julkaisu 15/2017. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi>

Opetusalan työolobarometri (2017). OAJ:n julkaisusarja 5:2018

Opetushallituksen nettisivusto. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opetustoimen-ja-varhaiskasvatuksen-turvallisuus>

Martikainen, Soili ja Ranta, Tiina (2020). Varautuva, ennakoiva oppilaitos ja korkeakoulu – jatkuvuuden turvaaminen arjen normaalioloista poikkeusoloihin. Laurea julkaisu 141. <https://www.theseus.fi/handle/10024/343857>

Rikander, Henri (2020). Näkökulmia oppilaitosturvallisuuteen 1–3. Artikkelisarja TAMKjournal -lehdessä. <https://tamkjournal.tamk.fi/nakokulmia-oppilaitosturvallisuuteen-osa-1/>

Turvallisuuden edistäminen opetusallalla (2018). EduSafe-hankkeen loppuraportti. <https://www.julkari.fi/handle/10024/136842>

Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa (2013). Seurantaryhmän loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:8 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi>

Waitinen, Matti (2011). Turvallinen koulu? Helsinkiläisten peruskoulujen turvallisuuskulttuurista ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Helsingin yliopisto. Helsingin yliopiston Opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 334.

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta (2021). Valtioneuvoston julkaisu 2021:48. Sisäministeriö <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/>

Vehviläinen, Jukka (2019). Osallistavan ja yhteisöllisen oppilaitoksen -käsikirja. Parvessa parempi -hankkeen julkaisu. [Kpedu.fi](http://kpedu.fi)

Vehviläinen, Jukka (2020). Kohti jatko-opintoja ja työelämää – Siirtymät ammatillisen koulutuksen jälkeen. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2020:7.

Virta, S., Kohtamäki, V., Kreuz, J., Kuoppala, K. & Liljeroos, J. (2018.) Yliopistojen työntekijöiden ja yliopistoorganisaatioiden turvallisuus – Turvallisuuskokemukset, tilannetietoisuus, turvallisuuden johtaminen, uhkiiin varautuminen ja resilienssi. Tampereen yliopisto.